

Informatyka 1

Politechnika Białostocka - Wydział Elektryczny
Elektrotechnika, semestr II, studia niestacjonarne I stopnia
Rok akademicki 2017/2018

Wykład nr 8 (11.05.2018)

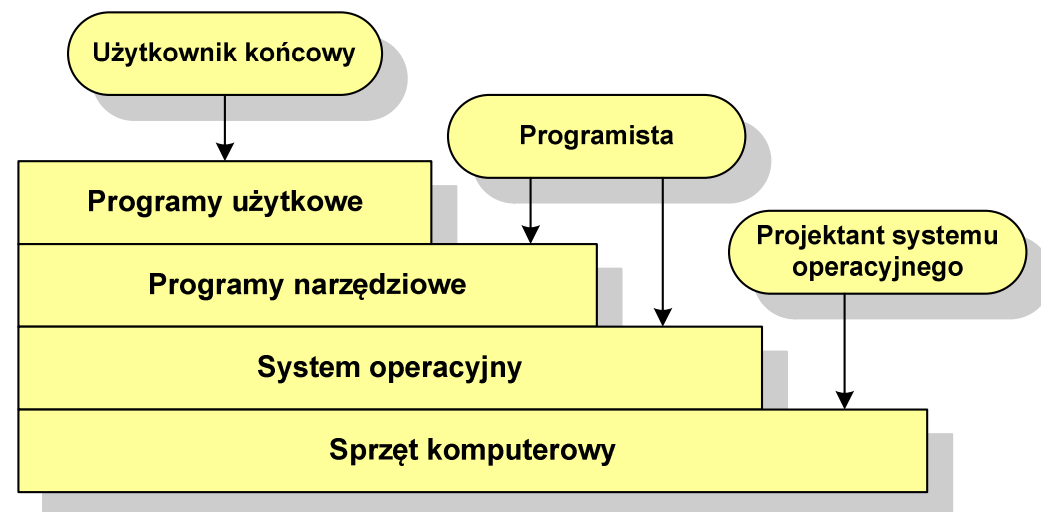
dr inż. Jarosław Forenc

Plan wykładu nr 8

- System operacyjny
 - definicje systemu operacyjnego
- Zarządzanie procesami
 - definicja procesu, blok kontrolny procesu
 - dwu- i pięciostanowy model procesu
- Zarządzanie dyskowymi operacjami we-wy
 - metody przydziału pamięci dyskowej
 - systemy plików (FAT12, FAT16, FAT32, exFAT, NTFS, ext2)
- Zarządzanie pamięcią operacyjną
 - partycjonowanie, stronicowanie, segmentacja
 - pamięć wirtualna
- Sieci komputerowe
 - definicja, podział, topologie i media transmisyjne

System operacyjny - definicja

- **System operacyjny** - jest to program sterujący wykonywaniem aplikacji i działający jako interfejs pomiędzy aplikacjami (użytkownikiem) a sprzętem komputerowym
- **użytkownik końcowy** nie jest zainteresowany sprzętem, interesują go tylko **aplikacje** (programy użytkowe)
- aplikacje są tworzone przez **programistów** za pomocą języków programowania

System operacyjny - definicja

- System operacyjny - **administrator zasobów** - zarządza i przydziela zasoby systemu komputerowego oraz steruje wykonaniem programu
- **zasób systemu** - każdy element systemu, który może być przydzielony innej części systemu lub oprogramowaniu aplikacyjnemu
- do zasobów systemu zalicza się:
 - czas procesora
 - pamięć operacyjną
 - urządzenia zewnętrzne

Zarządzanie procesami

- głównym zadaniem systemu operacyjnego jest **zarządzanie procesami**
- Definicja procesu:
 - **proces** - program w trakcie wykonania
 - **proces** - ciąg wykonań instrukcji wyznaczanych kolejnymi wartościami licznika rozkazów wynikających z wykonywanej procedury (programu)
 - **proces** - jednostka, którą można przypisać procesorowi i wykonać
- Proces składa się z kilku elementów:
 - **kod programu**
 - **dane potrzebne programowi** (zmienne, przestrzeń robocza, bufory)
 - **kontekst wykonywanego programu** (stan procesu) - dane wewnętrzne, dzięki którym system operacyjny może nadzorować proces i nim sterować

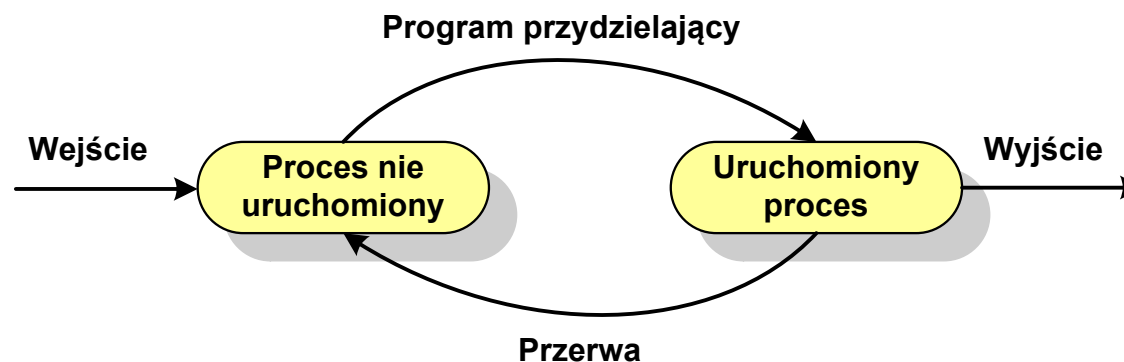
Blok kontrolny procesu

- struktura danych tworzona i zarządzana przez system operacyjny, a opisująca właściwości procesu
- **identyfikator** - unikatowy numer skojarzony z procesem, dzięki któremu można odróżnić go od innych procesów
- **stan procesu**: nowy, gotowy, uruchomiony, zablokowany, anulowany
- **priorytet** - niski, normalny, wysoki, czasu rzeczywistego
- **licznik programu** - adres kolejnego rozkazu w programie, który ma zostać wykonany
- **wskaźniki pamięci** - wskaźniki do kodu programu, danych skojarzonych z procesem, dodatkowych bloków pamięci
- **dane kontekstowe** - dane znajdujące się w rejestrach procesora, gdy proces jest wykonywany
- **informacje na temat stanu żądań we-wy** - informacje na temat urządzeń we-wy przypisanych do tego procesu

Identyfikator
Stan
Priorytet
Licznik programu
Wskaźniki pamięci
Dane kontekstowe
Informacje na temat stanu żądań we/wy
Informacje ewidencyjne
...

Dwustanowy model procesu

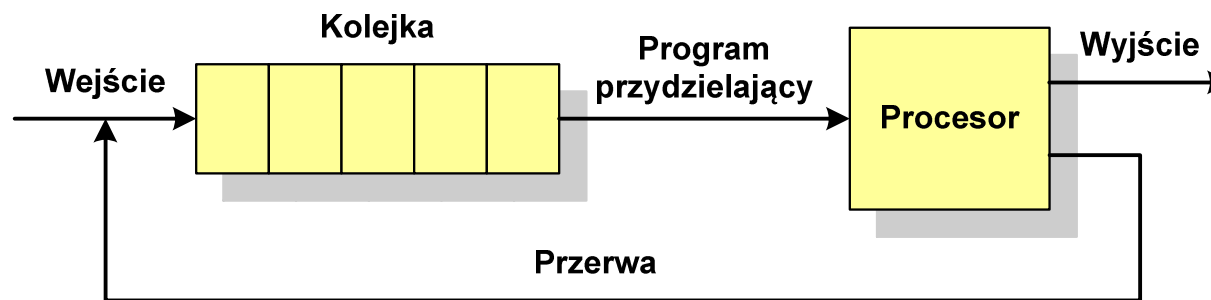
- najprostszy model polega na tym, że w dowolnej chwili proces jest wykonywany przez procesor (**uruchomiony**) lub nie (**nie uruchomiony**)

- system operacyjny tworząc nowy proces, tworzy blok kontrolny procesu po czym wprowadza proces do systemu jako nie uruchomiony
- w pewnym momencie aktualnie wykonywany proces zostaje przerwany i program przydzielający wybiera inny proces do wykonania
- stan poprzednio uruchomionego procesu jest zmieniany z uruchomionego na nie uruchomiony

Dwustanowy model procesu

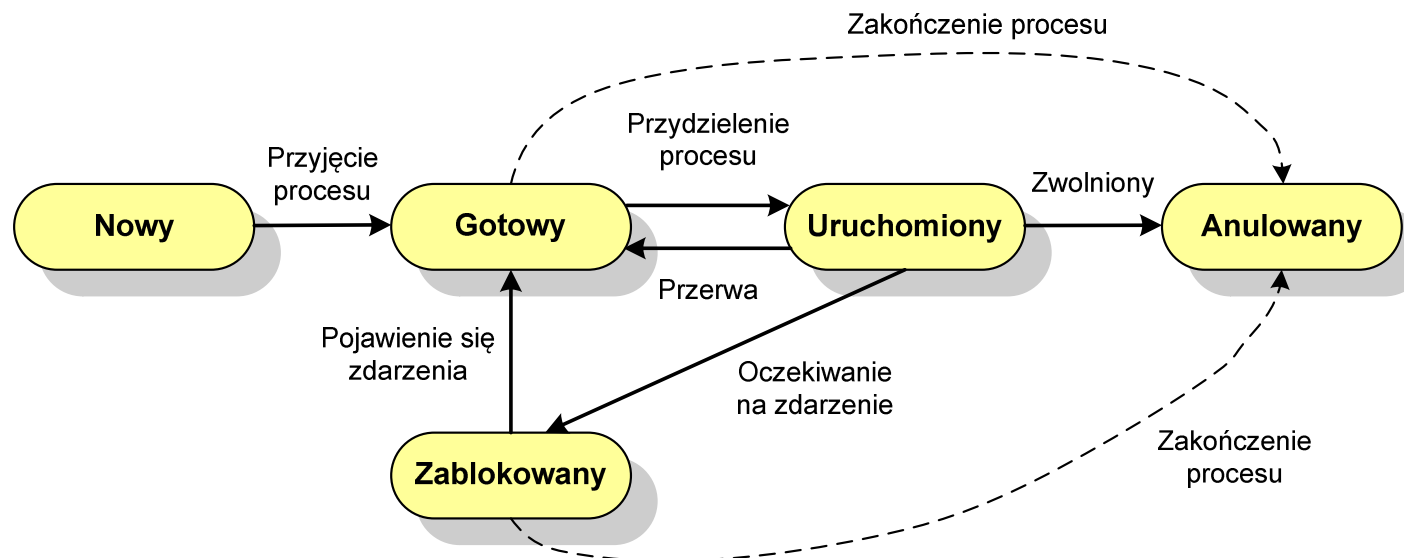
- procesy, które nie są uruchomione czekają w kolejce na wykonanie

- jeśli wykonywanie procesu zostało anulowane lub zakończone, to opuszcza on system, a program przydzielający wybiera kolejny proces z kolejki, który zostanie wykonany

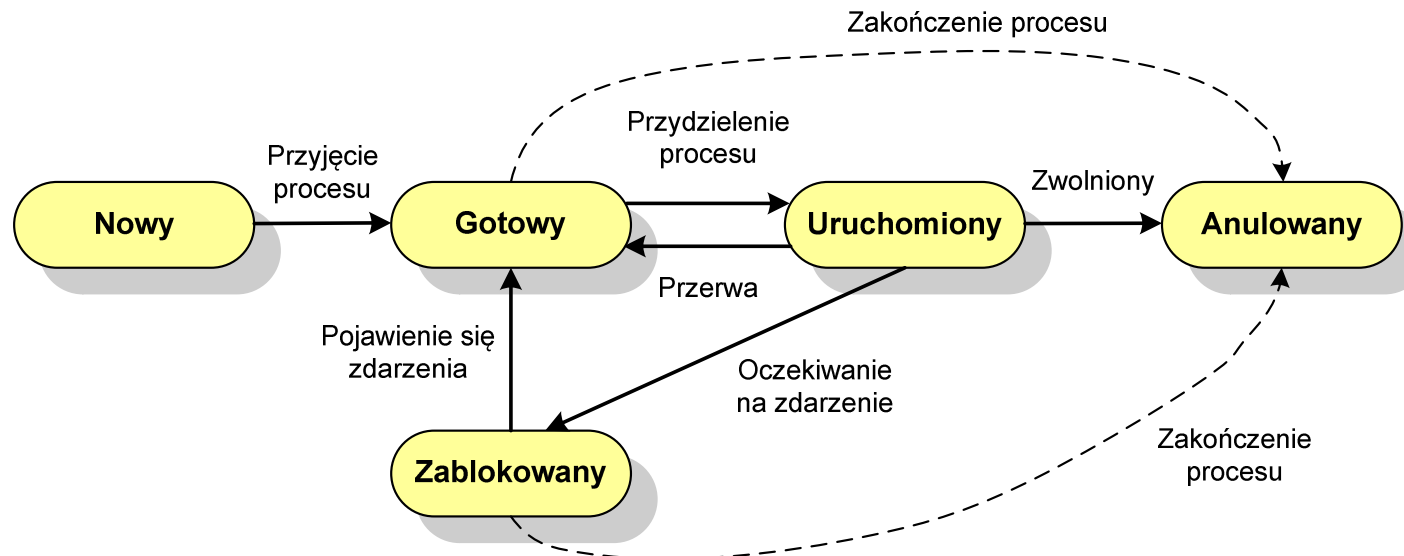
Pięciostanowy model procesu

- w dwustanowym modelu procesu kolejka działa na zasadzie FIFO, a procesor wykonuje procesy cyklicznie z kolejki
- problem pojawia się w przypadku, gdy kolejny proces pobierany do wykonania z kolejki jest zablokowany, gdyż oczekuje na zakończenie operacji we-wy
- rozwiązaniem powyższego problemu jest podział procesów nieuruchomionych na **gotowe do wykonania** i **zablokowane**

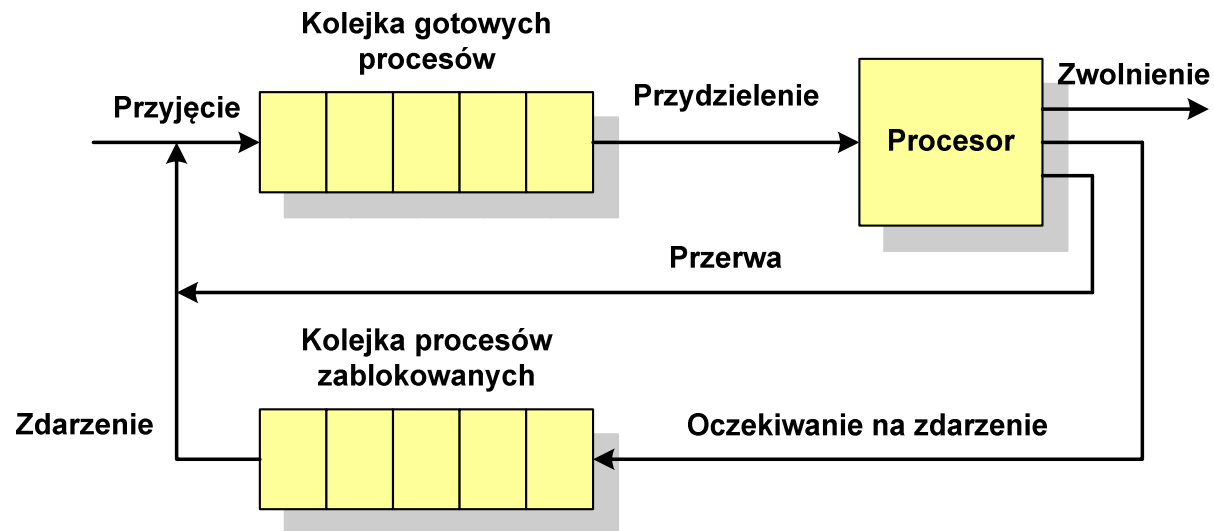
Pięciostanowy model procesu

- **uruchomiony** - proces aktualnie wykonywany
- **gotowy** - proces gotowy do wykonania przy najbliższej możliwej okazji
- **zablokowany** - proces oczekujący na zakończenie operacji we-wy
- **nowy** - proces, który właśnie został utworzony (ma utworzony blok kontrolny procesu, nie został jeszcze załadowany do pamięci), ale nie został jeszcze przyjęty do grupy procesów oczekujących na wykonanie
- **anulowany** - proces, który został wstrzymany lub anulowany z jakiegoś powodu

Pięciostanowy model procesu

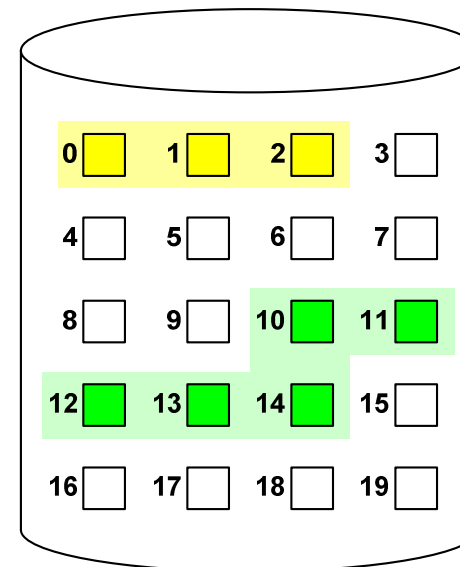
- podział procesów nieruchomych na **gotowe do wykonania** i **zablokowane** wymaga zastosowania minimum dwóch kolejek

- gdy pojawia się zdarzenie system operacyjny musi przejrzeć kolejkę szukając procesów, który związane są z danym zdarzeniem
- w celu zapewnienia większej wydajności lepiej jest gdy dla każdego zdarzenia istnieje oddzielna kolejka

Przydział pamięci dyskowej - alokacja ciągła

- ❑ każdy plik zajmuje ciąg kolejnych bloków na dysku
- ❑ plik zdefiniowany jest przez adres pierwszego bloku i ilość kolejnych zajmowanych bloków
- ❑ zalety: małe opóźnienia w transmisji danych, łatwy dostęp do dysku
- ❑ wady: trudność w znalezieniu miejsca na nowy plik

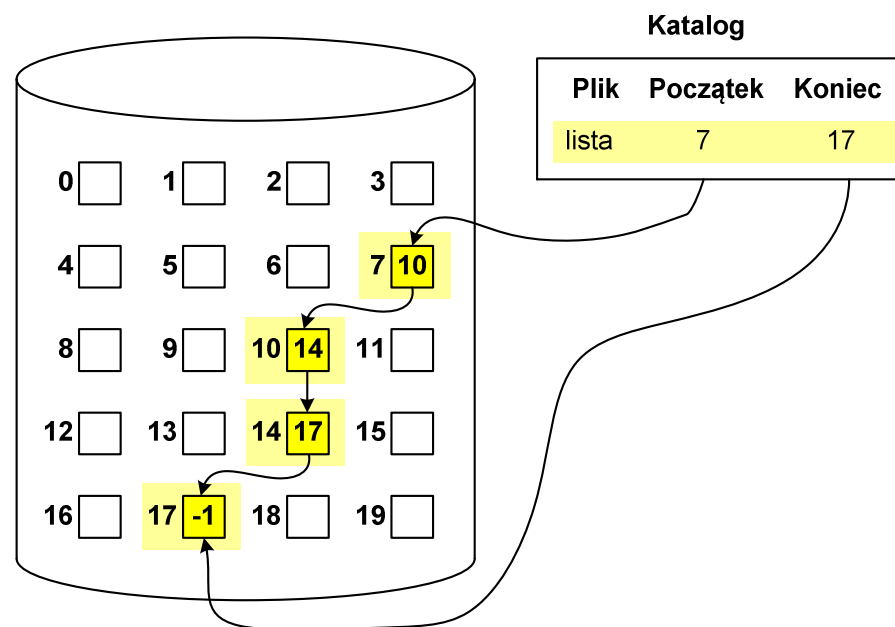

Katalog

Plik	Początek	Długość
lista	0	3
poczta	10	5

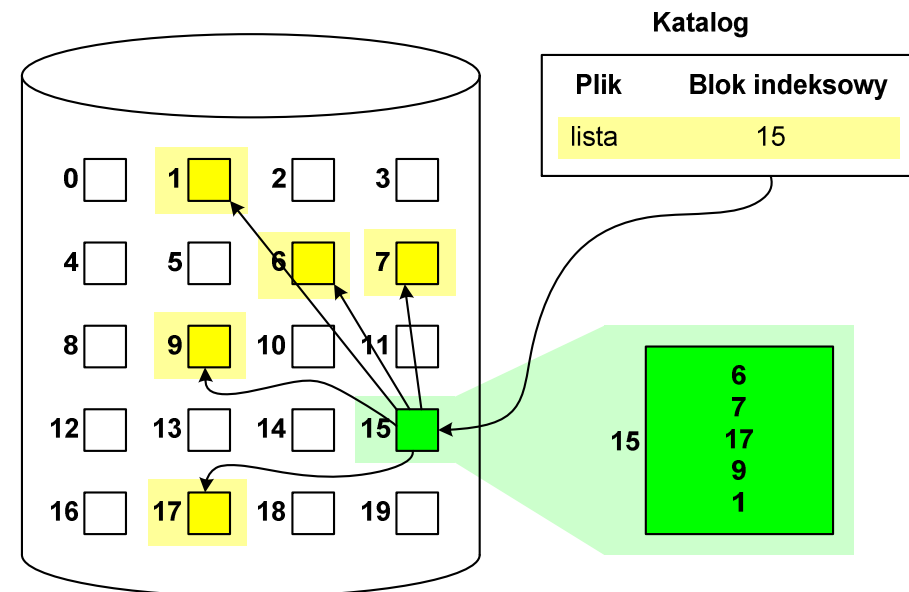
Przydział pamięci dyskowej - alokacja listowa

- każdy plik jest listą powiązanych ze sobą bloków dyskowych, które mogą znajdować się w dowolnym miejscu na dysku
- w katalogu dla każdego pliku zapisany jest wskaźnik do pierwszego i ostatniego bloku pliku
- każdy blok zawiera wskaźnik do następnego bloku

Przydział pamięci dyskowej - alokacja indeksowa

- każdy plik ma własny blok indeksowy, będący tablicą adresów bloków dyskowych
- w katalogu zapisany jest dla każdego pliku adres bloku indeksowego

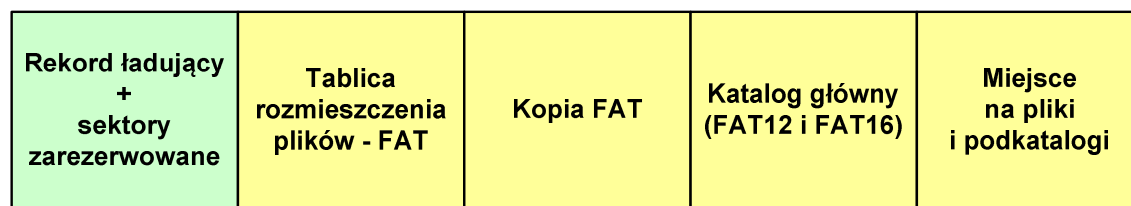
System plików FAT (File Allocation Table)

- opracowany na przełomie lat 70. i 80. dla systemu MS-DOS
- występuje w czterech wersjach: FAT12, FAT16, FAT32 i exFAT (FAT64)
- numer występujący po słowie FAT oznacza liczbę bitów przeznaczonych do kodowania (numeracji) **jednostek alokacji pliku** (JAP), tzw. **klastrów** (ang. cluster) w tablicy alokacji plików
 - 12 bitów w systemie FAT12
 - 16 bitów w systemie FAT16
 - 32 bity w systemie FAT32
 - 64 bity w systemie exFAT (FAT64)
- ogólna struktura dysku logicznego / dyskietki w systemie FAT:

Rekord ładujący + sektory zarezerwowane	Tablica rozmieszczenia plików - FAT	Kopia FAT	Katalog główny (FAT12 i FAT16)	Miejsce na pliki i podkatalogi
--	--	------------------	---	---

FAT12

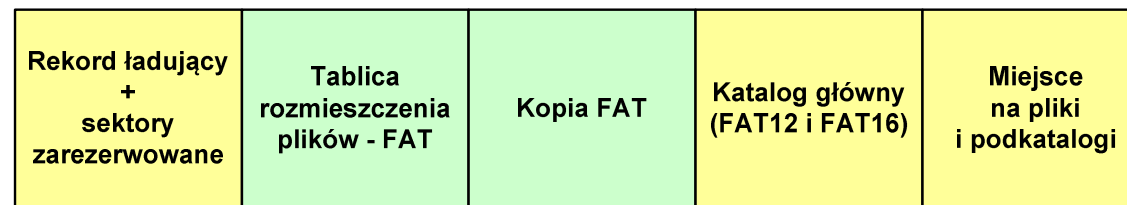
- system plików FAT12 przeznaczony jest dla nośników o małej pojemności
- obsługuje $2^{12} = 4096$ jednostek alokacji, max. rozmiar partycji to 16 MB
- **rekord ładujący** zajmuje pierwszy sektor dyskiety lub dysku logicznego

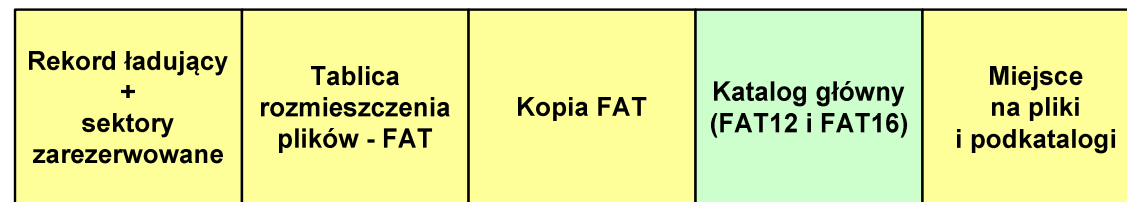
- rekord ładujący zawiera następujące dane:
 - instrukcja skoku do początku programu ładującego (3 bajty)
 - nazwa wersji systemu operacyjnego (8 bajtów)
 - struktura BPB (ang. BIOS Parametr Block) - blok parametrów BIOS (25 bajtów)
 - rozszerzony BPB (ang. Extended BPB, 26 bajtów)
 - wykonywalny kod startowy uruchamiający system operacyjny (448 bajtów)
 - znacznik końca sektora - 55AAH (2 bajty)

FAT12

- **tablica rozmieszczenia plików FAT** tworzy swego rodzaju „mapę” plików zapisanych na dysku
- za tablicą FAT znajduje się jej kopia, która nie jest wykorzystywana

- za kopią tablicy FAT znajduje się **katalog główny** zajmujący określoną dla danego typu dysku liczbę sektorów

FAT12

- katalog główny zawiera 32-bajtowe pola mogące opisywać pliki, podkatalogi lub etykietę dysku

Zawartość pola:

Bajty	Rozmiar	Zawartość
00H-07H	8	Nazwa pliku w kodach ASCII
08H-0AH	3	Rozszerzenie nazwy pliku
0BH	1	Atrybuty pliku
0CH-15H	10	Zarezerwowane
16H-17H	2	Czas utworzenia lub aktualizacji pliku
18H-19H	2	Data utworzenia lub aktualizacji pliku
1AH-1BH	2	Numer pierwszej JAP
1CH-1DH	2	Mniej znaczące słowo rozmiaru pliku
1EH-1FH	2	Bardziej znaczące słowo rozmiaru pliku

Atrybuty pliku:

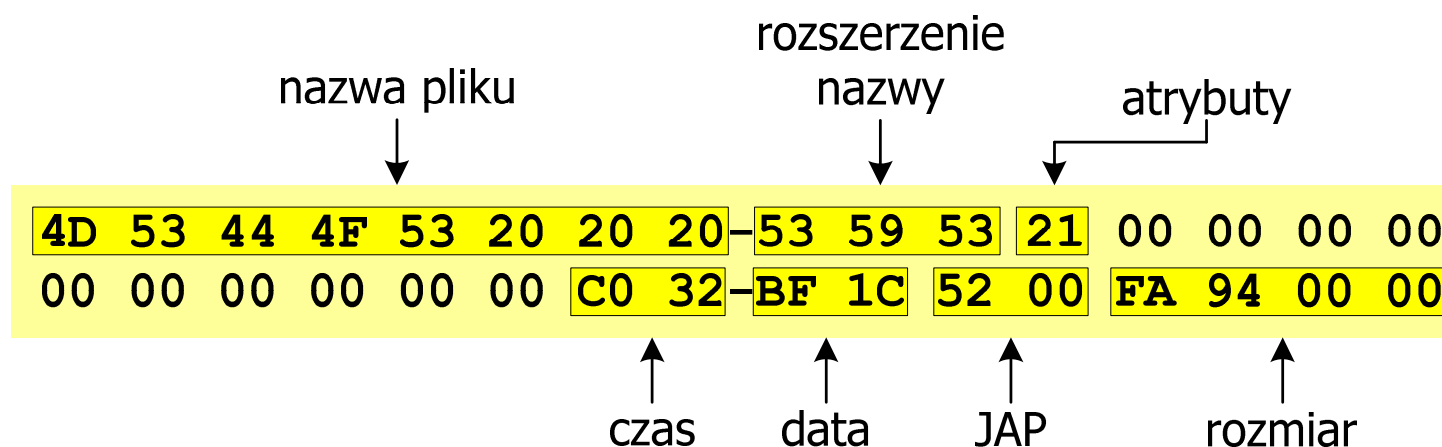
Bit	Znaczenie
0	Plik tylko do odczytu (read only)
1	Plik ukryty (hidden)
2	Plik systemowy (system)
3	Etykieta dysku (volume label)
4	Podkatalog
5	Plik archiwalny (archive)
6,7	Nie wykorzystywane

FAT12

- przykładowa zawartość katalogu głównego:

```

0000  49 4F 20 20 20 20 20 20-53 59 53 21 00 00 00 00  IO      SYS!....
0010  00 00 00 00 00 00 00 C0 32-BF 1C 02 00 46 9F 00 00  .....2....F...
0020  4D 53 44 4F 53 20 20 20-53 59 53 21 00 00 00 00  MSDOS   SYS!....
0030  00 00 00 00 00 00 00 C0 32-BF 1C 52 00 FA 94 00 00  .....2..R.....
0040  43 4F 4D 4D 41 4E 44 20-43 4F 4D 20 00 00 00 00  COMMAND COM ....
0050  00 00 00 00 00 00 00 C0 32-BF 1C 9D 00 75 D5 00 00  .....2....u...
0060  41 54 54 52 49 42 20 20-45 58 45 20 00 00 00 00  ATTRIB  EXE ....
0070  00 00 00 00 00 00 00 C0 32-BF 1C 08 01 C8 2B 00 00  .....2.....+..
    
```


FAT12

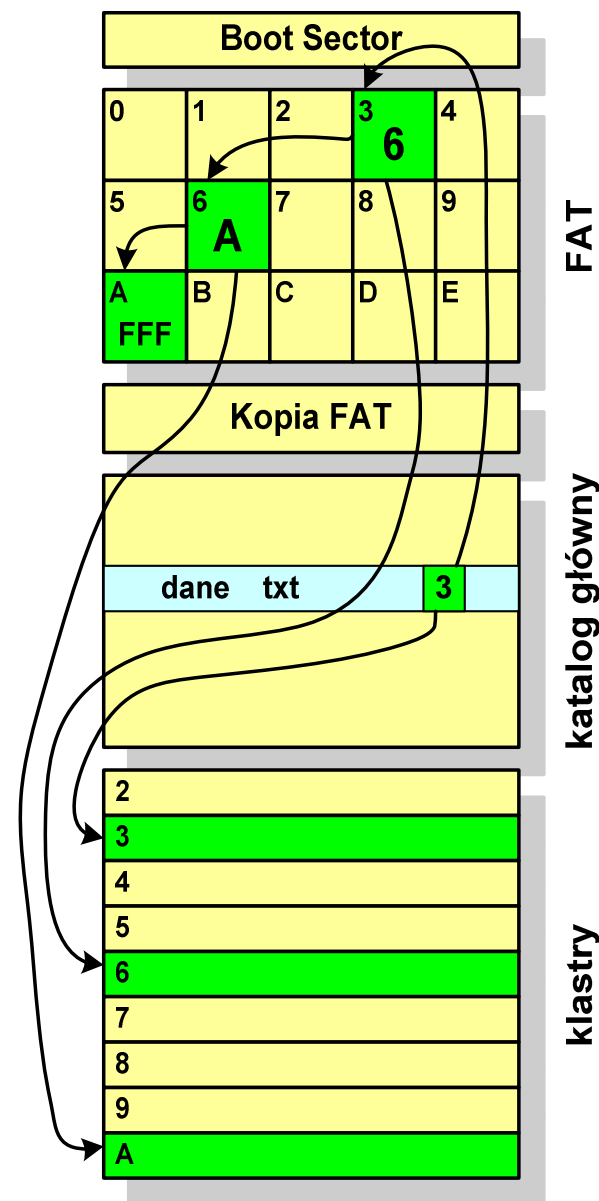
- pozostałą część dysku zajmuje miejsce na pliki i podkatalogi

Rekord ładujący + sektory zarezerwowane	Tablica rozmieszczenia plików - FAT	Kopia FAT	Katalog główny (FAT12 i FAT16)	Miejsce na pliki i podkatalogi
--	---	-----------	-----------------------------------	--------------------------------------

- podkatalogi nie są ograniczone co do wielkości, zapisywane są na dysku w sposób identyczny jak pliki użytkowe i także zawierają 32-bajtowe pola

FAT12 - położenie pliku na dysku

- ❑ w katalogu, w 32-bajtowym polu każdego pliku wpisany jest początkowy numer JAP
- ❑ numer ten określa logiczny numer sektora, w którym znajduje się początek pliku
- ❑ ten sam numer JAP jest jednocześnie indeksem do miejsca w tablicy FAT, w którym wpisany jest numer kolejnej JAP
- ❑ numer wpisany we wskazanym miejscu tablicy rozmieszczenia plików wskazuje pierwszy sektor następnej części pliku i równocześnie położenie w tablicy FAT numeru następnej JAP
- ❑ w ten sposób tworzy się łańcuch, określający położenie całego pliku
- ❑ jeśli numer JAP składa się z samych FFF, to oznacza to koniec pliku

FAT12 - struktura dyskietki (1,44 MB)

- całkowita liczba sektorów na dyskietce: 2880
- liczba sektorów systemowych: 33

Rekord ładujący + sektory zarezerwowane	Tablica rozmieszczenia plików - FAT	Kopia FAT	Katalog główny (FAT12 i FAT16)	Miejsce na pliki i podkatalogi
1 sektor	9 sektorów	9 sektorów	14 sektorów	2847 sektorów

- maksymalna liczba plików w katalogu głównym: 224
- liczba sektorów na pliki i podkatalogi: $2880 - 33 = 2847$
- dostępne miejsce na pliki i podkatalogi: $2847 \times 512 = 1\,457\,664$ bajty

FAT16

- po raz pierwszy pojawił się w systemie MS-DOS 3.3
- ogólna struktura dyskietki / dysku logicznego w systemie FAT16 jest taka sama jak w przypadku FAT12

Rekord ładujący + sektory zarezerwowane	Tablica rozmieszczenia plików - FAT	Kopia FAT	Katalog główny (FAT12 i FAT16)	Miejsce na pliki i podkatalogi
--	---	-----------	-----------------------------------	--------------------------------------

- maksymalna liczba jednostek alokacji ograniczona jest do 2^{16} czyli 65536
- w systemach **DOS** i **Windows 95** maksymalny rozmiar JAP to 2^{15} bajtów czyli 32 kB, stąd maksymalny rozmiar dysku logicznego w tych systemach to 65536×32 kB czyli **ok. 2 GB**
- w systemie **Windows 2000** górna granica rozmiaru JAP wynosi 2^{16} bajtów (64 kB), czyli rozmiar dysku logicznego zwiększa się do **4 GB**.

FAT32

- po raz pierwszy wprowadzony w systemie Windows 95 OSR2
- ogólna struktura systemu FAT32 jest taka sama jak w FAT12/FAT16 - nie ma tylko miejsca przeznaczonego na katalog główny

Rekord ładujący + sektory zarezerwowane	Tablica rozmieszczenia plików - FAT	Kopia FAT	Miejsce na pliki i katalogi
--	---	-----------	--------------------------------

- do adresowania JAP stosuje się, obcięty o 4 najstarsze bity, adres 32-bitowy i dlatego dysk z FAT32 może zawierać maksymalnie 2^{28} JAP
- dla JAP od 4 kB do 32 kB, teoretycznie dysk może mieć rozmiar **8 TB**, ale praktycznie ograniczenie (MBR) to liczba 2^{32} sektorów, czyli **2 TB**
- w systemie FAT32 można formatować tylko dyski, nie można natomiast zainstalować go na dyskietkach

FAT32

- w systemie FAT32 katalog główny może znajdować się w dowolnym miejscu na dysku i może zawierać maksymalnie 65 532 pliki i katalogi

Bajty	Rozmiar	Zawartość
00H-07H	8	Nazwa pliku w kodach ASCII
08H-0AH	3	Rozszerzenie nazwy pliku
0BH	1	Atrybuty pliku
0CH	1	Wielkość liter nazwy i rozszerzenia pliku
0DH	1	Czas utworzenia w milisekundach
0EH-0FH	2	Czas utworzenia
10H-11H	2	Data utworzenia
12H-13H	2	Czas ostatniego dostępu
14H-15H	2	Numer pierwszej JAP (16 starszych bitów)
16H-17H	2	Czas utworzenia lub aktualizacji pliku
18H-19H	2	Data utworzenia lub aktualizacji pliku
1AH-1BH	2	Numer pierwszej JAP (16 młodszych bitów)
1CH-1DH	2	Mniej znaczące słowo rozmiaru pliku
1EH-1FH	2	Bardziej znaczące słowo rozmiaru pliku

FAT32 - długie nazwy plików

- wprowadzone w systemie Windows 95
- informacje o nazwie pliku zapamiętywane są jako:
 - długa nazwa
 - skrócona nazwa (tzw. alias długiej nazwy)
- metoda tworzenia skróconej nazwy pliku:
 - rozszerzenie długiej nazwy staje się rozszerzeniem skróconej nazwy
 - pierwsze sześć znaków długiej nazwy staje się pierwszymi sześcioma znakami skróconej nazwy (niedozwolone znaki zamieniane są na znak podkreślenia, małe litery zamieniane są na wielkie litery)
 - pozostałe dwa znaki nazwy skróconej to ~1 lub jeśli plik o takiej nazwie istnieje ~2, itd.

FAT32 - długie nazwy plików

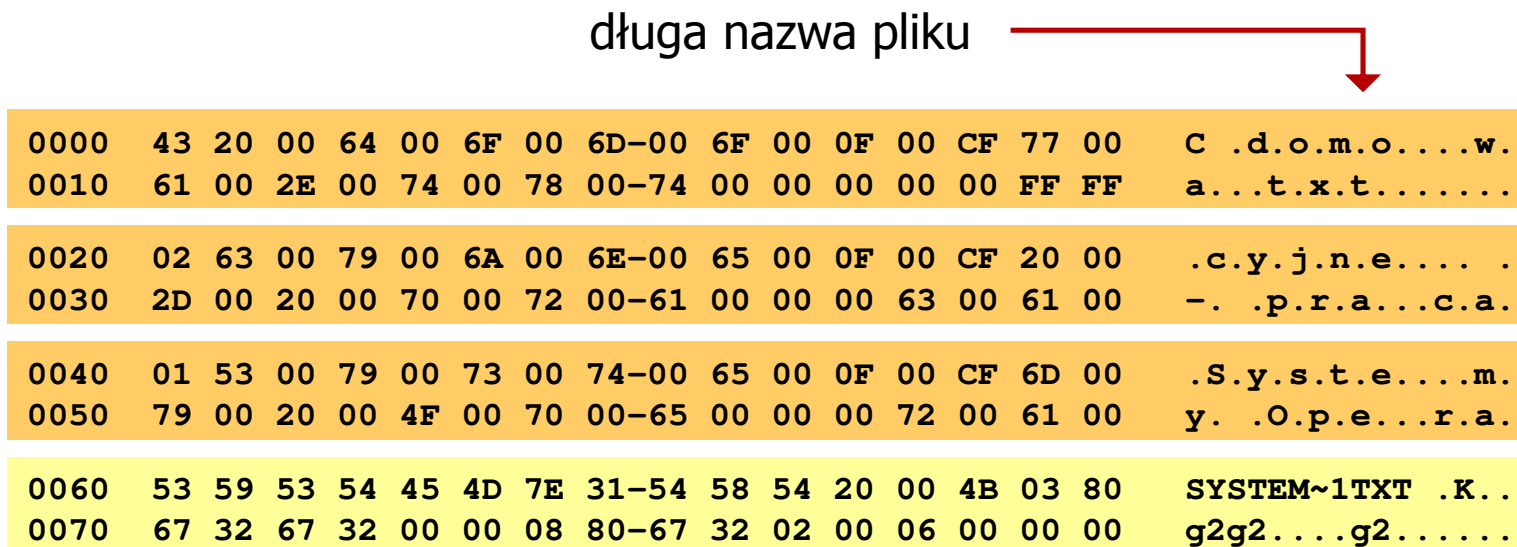
- skrócona nazwa pliku przechowywana jest w identycznej, 32-bajtowej, strukturze jak w przypadku plików w starym formacie 8+3
- długie nazwy plików zapisywane są także w 32-bajtowych strukturach, przy czym jedna nazwa zajmuje kilka struktur (w jednej strukturze umieszczonych jest 13 kolejnych znaków w formacie Unicode)

Bajty	Rozmiar	Zawartość
00H	1	Pierwsze 6 bitów określa numer fragmentu nazwy, bit 7 - czy jest to ostatni fragment nazwy, a bit 8 - czy plik został usunięty lub jego nazwa skrócona
01H-0AH	10	Pierwsze 5 znaków nazwy
0BH	1	Atrybut (zawsze F)
0CH	1	Zarezerwowany (zawsze 0)
0DH	1	Suma kontrolna wersji krótkiej 8+3
0EH-19H	12	Kolejne 6 znaków nazwy
1AH-1BH	2	Numer początkowego klastra (zawsze 0)
1CH-1FH	4	Dwie ostatnie litery nazwy

FAT32 - długie nazwy plików

- Nazwa pliku: **Systemy Operacyjne - praca domowa.txt**

długa nazwa pliku

0000	43	20	00	64	00	6F	00	6D	00	6F	00	0F	00	CF	77	00	C	.	d	.	o	.	m	.	o	.	.	.	w	.		
0010	61	00	2E	00	74	00	78	00	74	00	00	00	00	00	FF	FF	a	.	.	.	t	.	x	.	t	
0020	02	63	00	79	00	6A	00	6E	00	65	00	0F	00	CF	20	00	.	c	.	y	.	j	.	n	.	e	
0030	2D	00	20	00	70	00	72	00	61	00	00	00	63	00	61	00	-	.	.	p	.	r	.	a	
0040	01	53	00	79	00	73	00	74	00	65	00	0F	00	CF	6D	00	.	S	.	y	.	s	.	t	.	e	
0050	79	00	20	00	4F	00	70	00	65	00	00	00	72	00	61	00	y	.	.	O	.	p	.	e	
0060	53	59	53	54	45	4D	7E	31	54	58	54	20	00	4B	03	80	S	Y	S	T	E	M	~	1	T	X	T	.	K	.	.	
0070	67	32	67	32	00	00	08	80	67	32	02	00	06	00	00	00	g	2	g	2

skrótowa nazwa pliku

FAT - wady systemu plików FAT

- ❑ **fragmentacja wewnętrzna** - nawet najmniejszy plik zajmuje całą JAP - gdy rozmiar klastra jest duży, a na dysku znajduje się dużo małych plików - pewna część miejsca jest tracona
- ❑ **fragmentacja zewnętrzna** - silna fragmentacja plików pomiędzy wiele klastrów o bardzo różnym fizycznym położeniu na dysku (konieczność okresowej defragmentacji przy użyciu specjalnych narzędzi programowych)
- ❑ duże prawdopodobieństwo powstawania błędów zapisu, polegających na przypisaniu jednego klastra dwóm plikom (tzw. **crosslinks**), co kończy się utratą danych z jednego lub obu „skrzyżowanych” plików
- ❑ typowym błędem, pojawiającym się w systemie FAT, jest również pozostawianie tzw. **zagubionych klastrów (lost chains)**, tj. jednostek alokacji nie zawierających informacji, ale opisanych jako zajęte
- ❑ brak mechanizmów ochrony - praw dostępu

exFAT (FAT64)

- stworzony przez Microsoft na potrzeby pamięci Flash
- po raz pierwszy pojawił się w listopadzie 2006 roku w Windows Embedded CE 6.0 i Windows Vista SP1
- obsługiwany także przez Windows 7, Windows 8, Windows 10, Windows XP SP2/SP3, Linux
- może być używany wszędzie tam, gdzie NTFS nie jest najlepszym rozwiązaniem ze względu na dużą nadmiarowość struktury danych
- podstawowe cechy:
 - maksymalna wielkość pliku to $2^{64} = 16$ EB
 - maksymalna wielkość klastra - do 32 MB
 - nieograniczona liczba plików w pojedynczym katalogu
 - prawa dostępu do plików i katalogów

NTFS (New Technology File System)

- wersja 1.0 (połowa 1993 r.) - Windows NT 3.1
- wersja 1.1 (jesień 1994 r.) - Windows NT 3.5
- wersja 1.2 (NTFS 4) - Windows NT 3.51 (1995 r.)
- wersja 3.0 (NTFS 5) - Windows 2000
- wersja 3.1 (NTFS 5.1) - Windows XP/Server 2003/Vista/7/8/10
- teoretyczny rozmiar partycji NTFS wynosi $2^{64}-1$ klastrów, ale Windows potrafi obsłużyć tylko $2^{32}-1$ klastrów (dla klastra 64 kB - ok. 256 TB)
- tabela partycji w MBR dysku twardego ogranicza rozmiar partycji do 2 TB
- teoretyczna wielkość pliku wynosi 2^{64} bajtów minus 1 kB, ale Windows ogranicza ten rozmiar do 2^{44} bajtów minus 64 kB (ok. 16 TB)

NTFS

- struktura wolumenu (dysku) NTFS:

- **Boot Sector** rozpoczyna się od zerowego sektora partycji, może zajmować 16 kolejnych sektorów, zawiera podobne dane jak w systemie FAT
- **MFT (Master File Table)** - specjalny plik, niewidoczny dla użytkownika, zawiera wszystkie dane niezbędne do odczytania pliku z dysku, składa się z rekordów o stałej długości (1 kB - 4 kB)
- pierwsze 16 (NTFS 4) lub 26 (NTFS 5) rekordów jest zarezerwowane dla tzw. metaplików, np.
 - rekord nr: 0 plik: \$Mft (główna tablica plików)
 - rekord nr: 1 plik: \$MftMirr (główna tablica plików 2)
 - rekord nr: 5 plik: \$ (indeks katalogu głównego)

NTFS

- struktura wolumenu (dysku) NTFS:

- pozostała część pliku MFT przeznaczona jest na rekordy wszystkich plików i katalogów umieszczonych na dysku
- jeśli pierwszy rekord MFT jest uszkodzony to system automatycznie odczytuje drugi rekord, w którym zapisana jest kopia pierwszego
- położenie obu metaplików **\$Mft** i **\$MftMirr** zapisane jest w sektorze startowym partycji

NTFS

- struktura wolumenu (dysku) NTFS:

- plik w NTFS to **zbiór atrybutów**
- wszystkie atrybuty mają dwie części składowe: **nagłówek** i **blok danych**
- **nagłówek** opisuje atrybut, np. liczbę bajtów zajmowanych przez atrybut, rozmiar bloku danych, położenie bloku danych, znacznik czasu
- **bloku danych** zawiera informacje zgodne z przeznaczeniem atrybutu

NTFS - Pliki

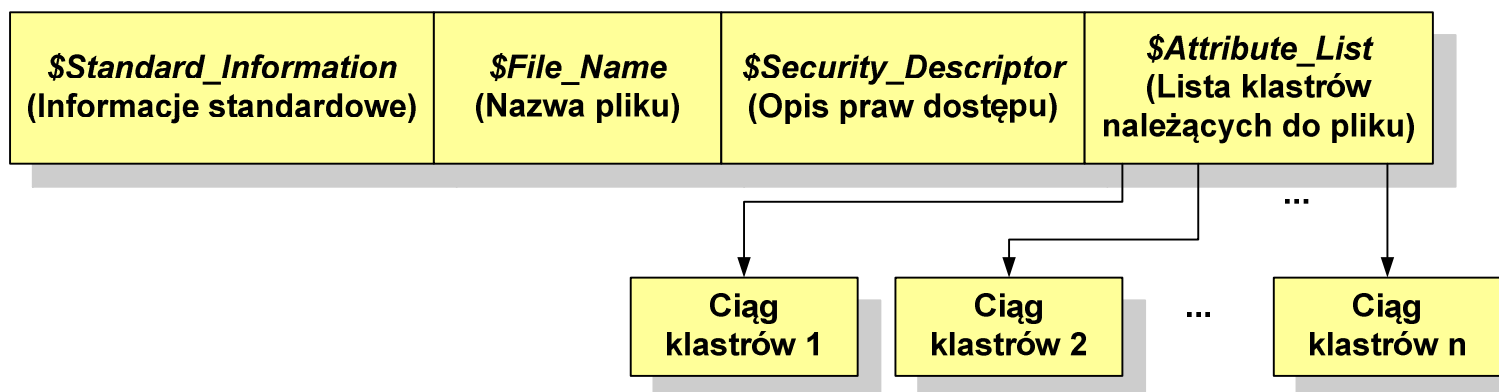
- pliki w systemie NTFS są reprezentowane w MFT przez rekord zawierający atrybuty:
 - ***\$Standard_Information***
 - ***\$File_Name***
 - ***\$Security_Descriptor***
 - ***\$Data***

<i>\$Standard_Information</i> (Informacje standardowe)	<i>\$File_Name</i> (Nazwa pliku)	<i>\$Security_Descriptor</i> (Opis praw dostępu)	<i>\$Data</i> (Dane)
--	--	--	--------------------------------

- w przypadku małych plików wszystkie jego atrybuty zapisywane są bezpośrednio w MFT (atrybuty **rezydentne**)

NTFS - Pliki

- jeśli atrybuty pliku są duże (najczęściej dotyczy to atrybutu **\$Data**), to w rekordzie w MFT umieszczany jest tylko nagłówek atrybutu oraz wskaźnik do jego bloku danych, a sam blok danych przenoszony jest na dysk poza MFT (atrybuty **nierezydentne**)
- blok danych atrybutu nierezydentnego zapisywany jest w przyległych klastrach
- jeśli nie jest to możliwe, to dane zapisywane są w kilku ciągach jednostek alokacji i wtedy każdemu ciągowi odpowiada wskaźnik w rekordzie MFT

NTFS - Katalogi

- katalogi reprezentowane są przez rekordy zawierające trzy takie same atrybuty jak pliki:
 - **\$Standard_Information**
 - **\$File_Name**
 - **\$Security_Descriptor**

<i>\$Standard_Information</i> (Informacje standardowe)	<i>\$File_Name</i> (Nazwa pliku)	<i>\$Security_Descriptor</i> (Opis praw dostępu)	<i>\$Index_Root</i>	<i>\$Index_Allocation</i>	<i>\$Bitmap</i>
--	--	--	----------------------------	----------------------------------	------------------------

- zamiast atrybutu **\$Data** umieszczone są trzy atrybuty przeznaczone do tworzenia list, sortowania oraz lokalizowania plików i podkatalogów
 - **\$Index_Root**
 - **\$Index_Allocation**
 - **\$Bitmap**

ext2

- pierwszy system plików w Linuxie: **Minix** (14-znakowe nazwy plików i maksymalny rozmiar wynoszący 64 MB)
- system Minix zastąpiono nowym systemem nazwanym rozszerzonym systemem plików - **ext** (ang. **extended file system**), a ten, w styczniu 1993 r., systemem **ext2** (ang. **second extended file system**)
- w systemie ext2 podstawowym elementem podziału dysku jest **blok**
- wielkość bloku jest stała w ramach całego systemu plików, określana na etapie jego tworzenia i może wynosić 1024, 2048 lub 4096 bajtów
- w celu zwiększenia bezpieczeństwa i optymalizacji zapisu na dysku posługujemy się nie pojedynczymi blokami, a **grupami bloków**

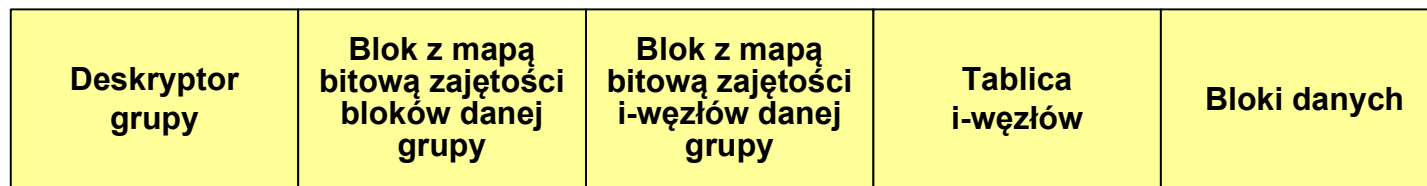

ext2

- **Boot Sector** (blok startowy) przechowuje informacje wykorzystywane przez system operacyjny podczas jego uruchamiania

- na poziomie logicznym **grupę bloków** tworzą:
 - deskryptor grupy (32 bajty)
 - blok z mapą zajętości bloków danych (1 blok dyskowy)
 - blok z mapą zajętości i-węzłów (1 blok dyskowy)
 - bloki z tablicą i-węzłów
 - bloki danych

ext2

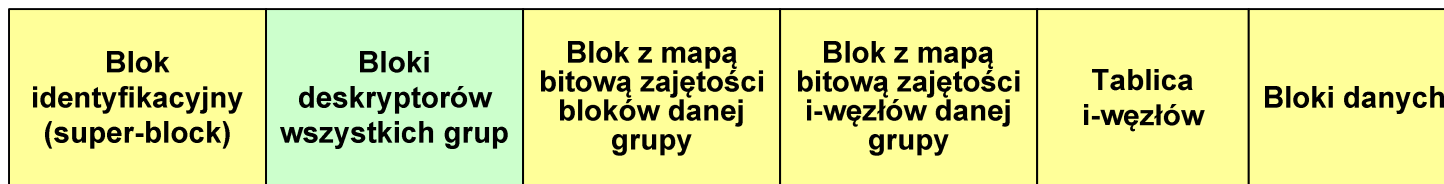
- każda **grupa fizyczna bloków** zawiera informacje o jednej grupie logicznej, a ponadto pewne informacje o całym systemie plików

Blok identyfikacyjny (super-block)	Bloki deskryptorów wszystkich grup	Blok z mapą bitową zajętości bloków danej grupy	Blok z mapą bitową zajętości i-węzłów danej grupy	Tablica i-węzłów	Bloki danych
------------------------------------	------------------------------------	---	---	------------------	--------------

- w każdej grupie fizycznej bloków znajduje się kopia tego samego bloku identyfikacyjnego oraz kopia bloków z deskryptorami wszystkich grup
- **blok identyfikacyjny** zawiera informacje na temat systemu plików:
 - numer urządzenia, na którym jest super-block
 - rodzaj systemu plików
 - rozmiar bloku
 - struktury do synchronizacji dostępu
 - czas dokonanej ostatnio zmiany
 - informacje specyficzne dla konkretnej implementacji

ext2

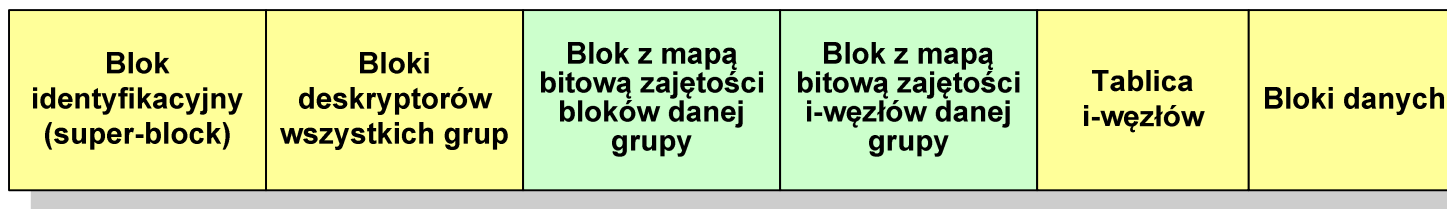
- każda **grupa fizyczna bloków** zawiera informacje o jednej grupie logicznej, a ponadto pewne informacje o całym systemie plików

- w **deskryptorach grupy** znajdują się informacje na temat grupy bloków:
 - numer bloku z bitmapą zajętości bloków grupy
 - numer bloku z bitmapą zajętości i-węzłów
 - numer pierwszego bloku z tablicą i-węzłów
 - liczba wolnych bloków
 - liczba wolnych i-węzłów w grupie
 - liczba katalogów w grupie

ext2

- każda **grupa fizyczna bloków** zawiera informacje o jednej grupie logicznej, a ponadto pewne informacje o całym systemie plików

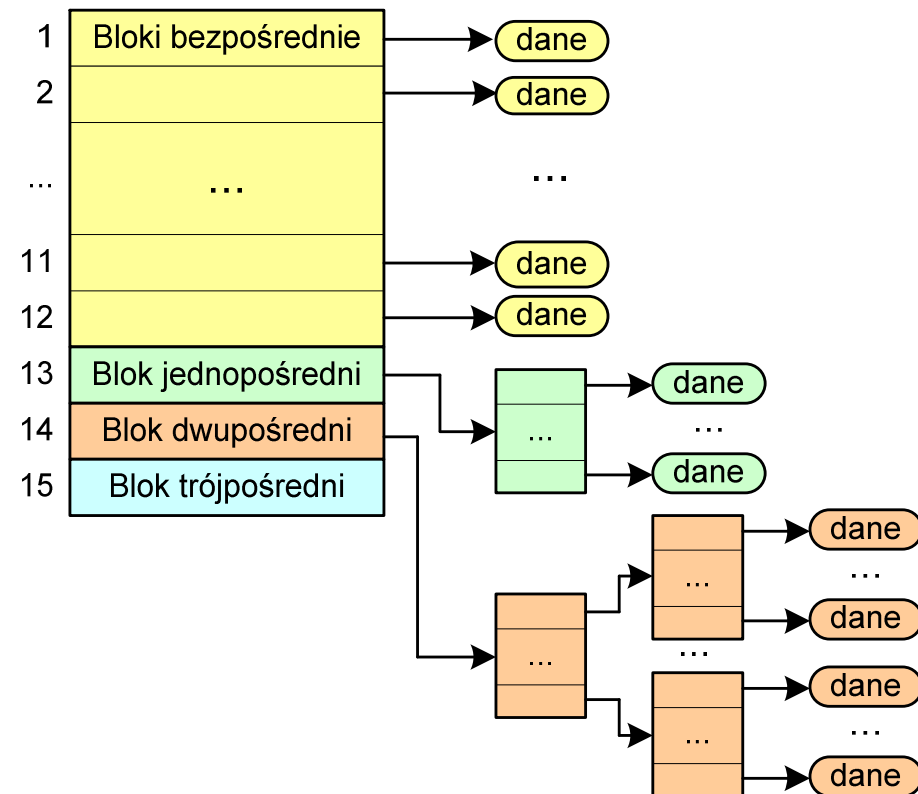
- **blok z mapą bitową zajętości bloków danej grupy** jest tablicą bitów o rozmiarze jednego bloku
 - jeśli blok ma rozmiar 1 kB to pojedynczą mapą można opisać fizyczną grupę 8096 bloków czyli 8 MB danych
 - jeśli natomiast blok ma rozmiar 4 kB, to fizyczna grupa bloków zajmuje 128 MB danych
- przed tablicą i-węzłów znajduje się **blok z mapą bitową zajętości i-węzłów danej grupy** - jest to tablica bitów, z których każdy zawiera informację czy dany i-węzeł jest wolny czy zajęty

ext2 - i-węzeł

- pliki na dysku reprezentowane są przez **i-węzły** (ang. **i-node**)
- każdemu plikowi odpowiada dokładnie jeden i-węzeł, który jest strukturą zawierającą m.in. następujące pola:
 - numer i-węzła w dyskowej tablicy i-węzłów
 - typ pliku: zwykły, katalog, łącze nazwane, specjalny, znakowy
 - prawa dostępu do pliku: dla wszystkich, grupy, użytkownika
 - liczba dowiązań do pliku
 - identyfikator właściciela pliku
 - identyfikator grupy właściciela pliku
 - rozmiar pliku w bajtach (max. 4 GB)
 - czas utworzenia pliku
 - czas ostatniego dostępu do pliku
 - czas ostatniej modyfikacji pliku
 - liczba bloków dyskowych zajmowanych przez plik

ext2 - i-węzeł

- położenie pliku na dysku określają w i-węźle pola:
 - 12 adresów bloków zawierających dane (w systemie Unix jest ich 10)
 - **bloki bezpośrednie**
 - 1 adres bloku zawierającego adresy bloków zawierających dane - **blok jednopięśredni** (ang. single indirect block)
 - 1 adres bloku zawierającego adresy bloków jednopięśrednich - **blok dwupięśredni** (ang. double indirect block)
 - 1 adres bloku zawierającego adresy bloków dwupięśrednich - **blok trójpięśredni** (ang. triple indirect block)

ext2

- **nazwy plików** przechowywane są w **katalogach**, które w systemie Linux są plikami, ale o specjalnej strukturze
- katalogi składają się z ciągu tzw. **pozycji katalogowych** o nieustalonej z góry długości
- każda pozycja opisuje dowiązanie do jednego pliku i zawiera:
 - numer i-węzła (4 bajty)
 - rozmiar pozycji katalogowej (2 bajty)
 - długość nazwy (2 bajty)
 - nazwa (od 1 do 255 znaków)

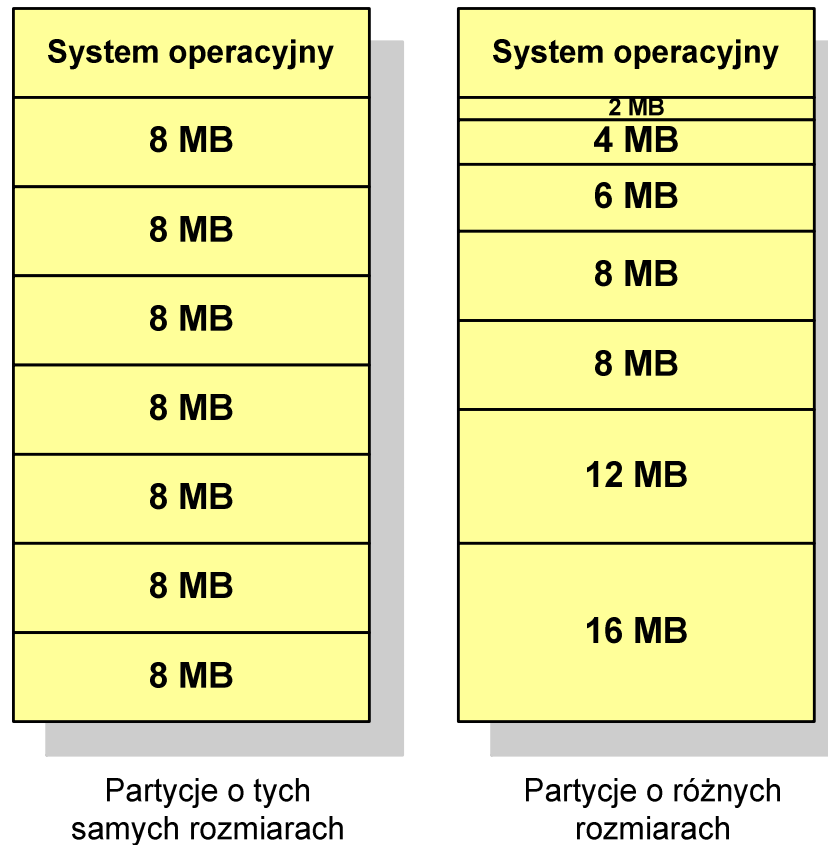
```
struct ext2_dir_entry
{
    _u32  inode           /* numer i-wezla           */
    _u16  rec_len        /* dlugosc pozycji katalogowej */
    _u16  name_len       /* dlugosc nazwy           */
    char  name[EXT2_NAME_LEN] /* nazwa                   */
}
```

Zarządzanie pamięcią

- zarządzanie pamięcią polega na wydajnym przenoszeniu programów i danych do i z pamięci operacyjnej
- w nowoczesnych wieloprogramowych systemach operacyjnych zarządzanie pamięcią opiera się na **pamięci wirtualnej**
- pamięć wirtualna bazuje na wykorzystaniu **segmentacji** i **stronicowania**
- z historycznego punktu widzenia w systemach komputerowych stosowane były/są następujące metody zarządzania pamięcią:
 - partycjonowanie statyczne, partycjonowanie dynamiczne
 - proste stronicowanie, prosta segmentacja
 - stronicowanie pamięci wirtualnej, segmentacja pamięci wirtualnej
 - **stronicowanie i segmentacja pamięci wirtualnej**

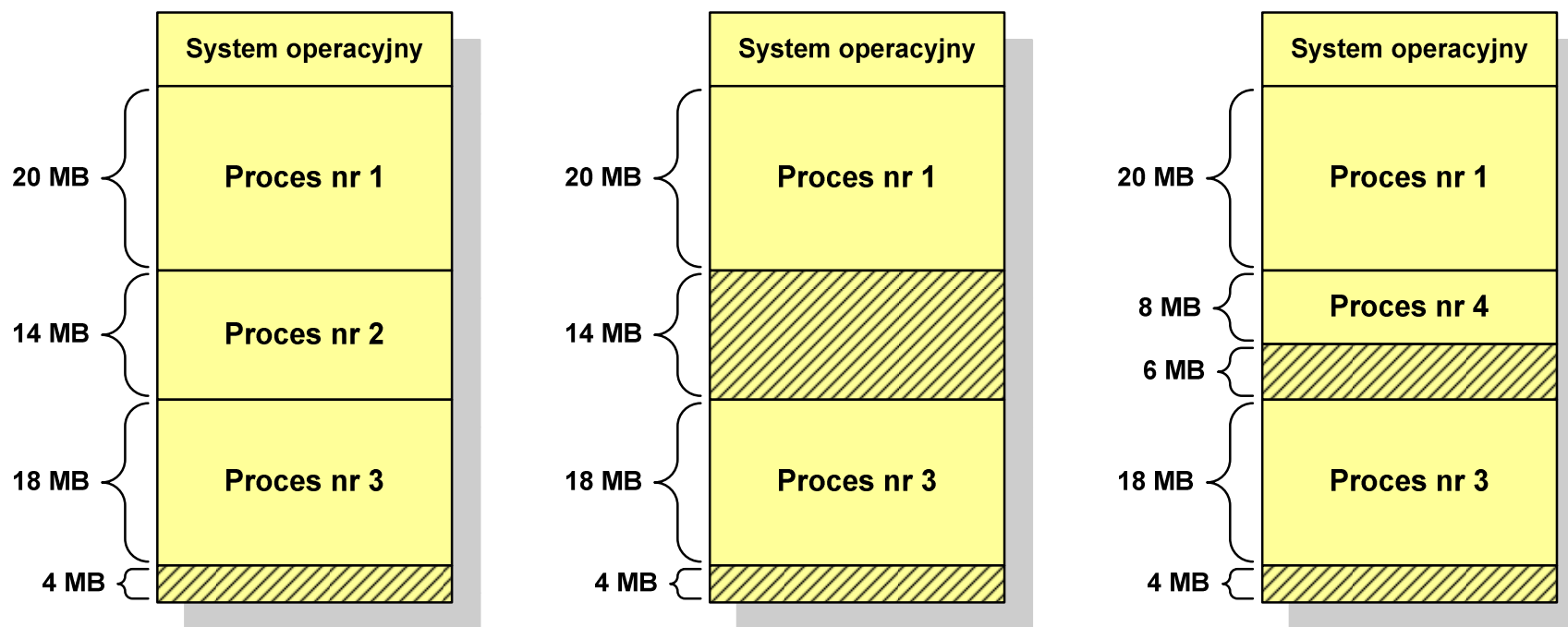
Partycjonowanie statyczne

- podział pamięci operacyjnej na obszary o takim samym lub różnym rozmiarze, ustalonym podczas generowania systemu

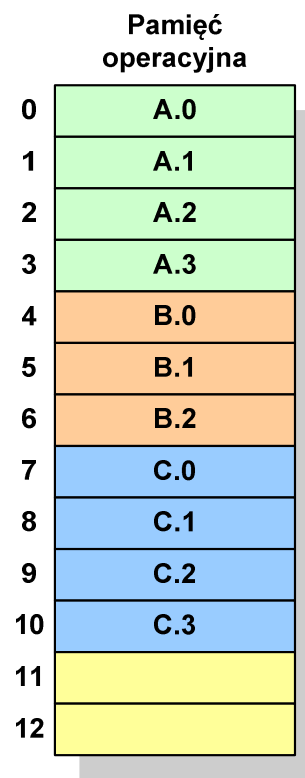
Partycjonowanie dynamiczne

- partycje są tworzone dynamicznie w ten sposób, że każdy proces jest ładowany do partycji o rozmiarze równym rozmiarowi procesu
- partycje mają różną długość, może zmieniać się także ich liczba
- przykład - w systemie działa 5 procesów: 20 MB, 14 MB, 18 MB, 8 MB, 8 MB

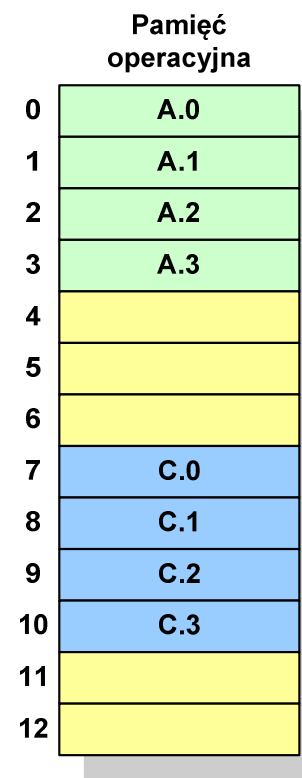

Proste stronicowanie

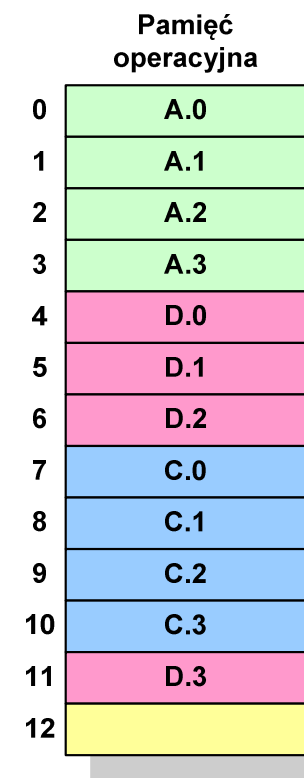
- pamięć operacyjna podzielona jest na jednakowe bloki o stałym niewielkim rozmiarze nazywane **ramkami** lub **ramkami stron** (page frames)
- do tych ramek wstawiane są fragmenty procesu zwane **stronami** (pages)
- aby proces mógł zostać uruchomiony wszystkie jego strony muszą znajdować się w pamięci operacyjnej

Trzy procesy
w pamięci: A, B, C

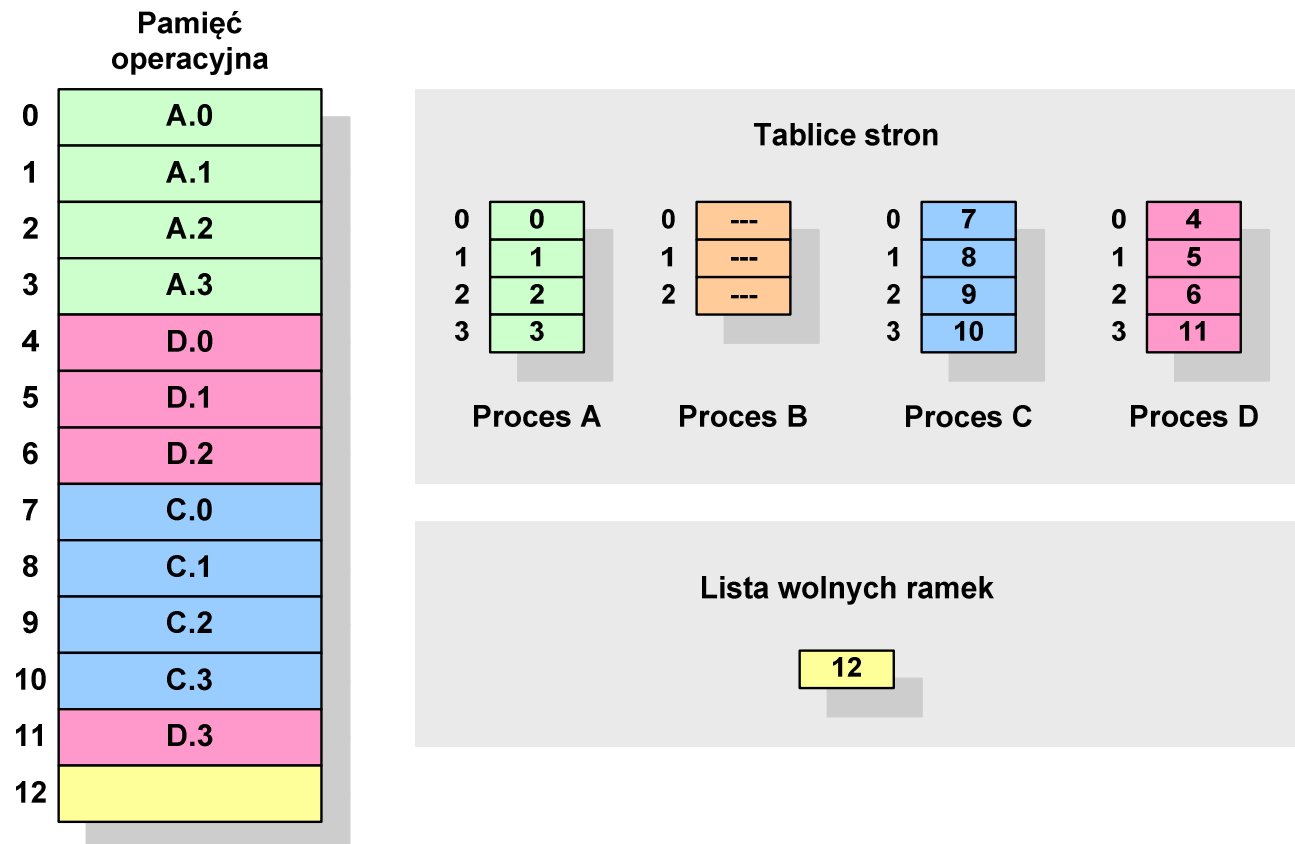
Usunięcie procesu
B z pamięci

Dodanie procesu D

Proste stronicowanie

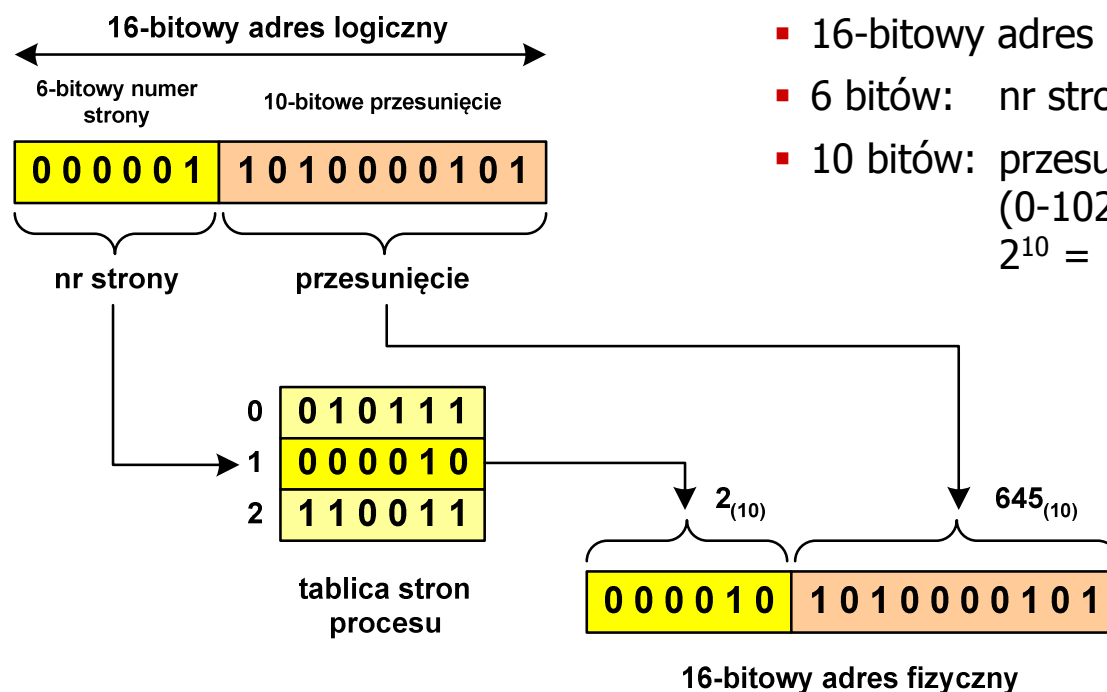
- dla każdego procesu przechowywana jest **tablica strony** (page table) zawierająca lokalizację ramki dla każdej strony procesu

Proste stronicowanie

- aby mechanizm stronicowania był wygodny ustala się, że rozmiar strony jest liczbą podniesioną do potęgi drugiej - dzięki temu adres względny oraz adres logiczny (numer strony + jej przesunięcie) są takie same

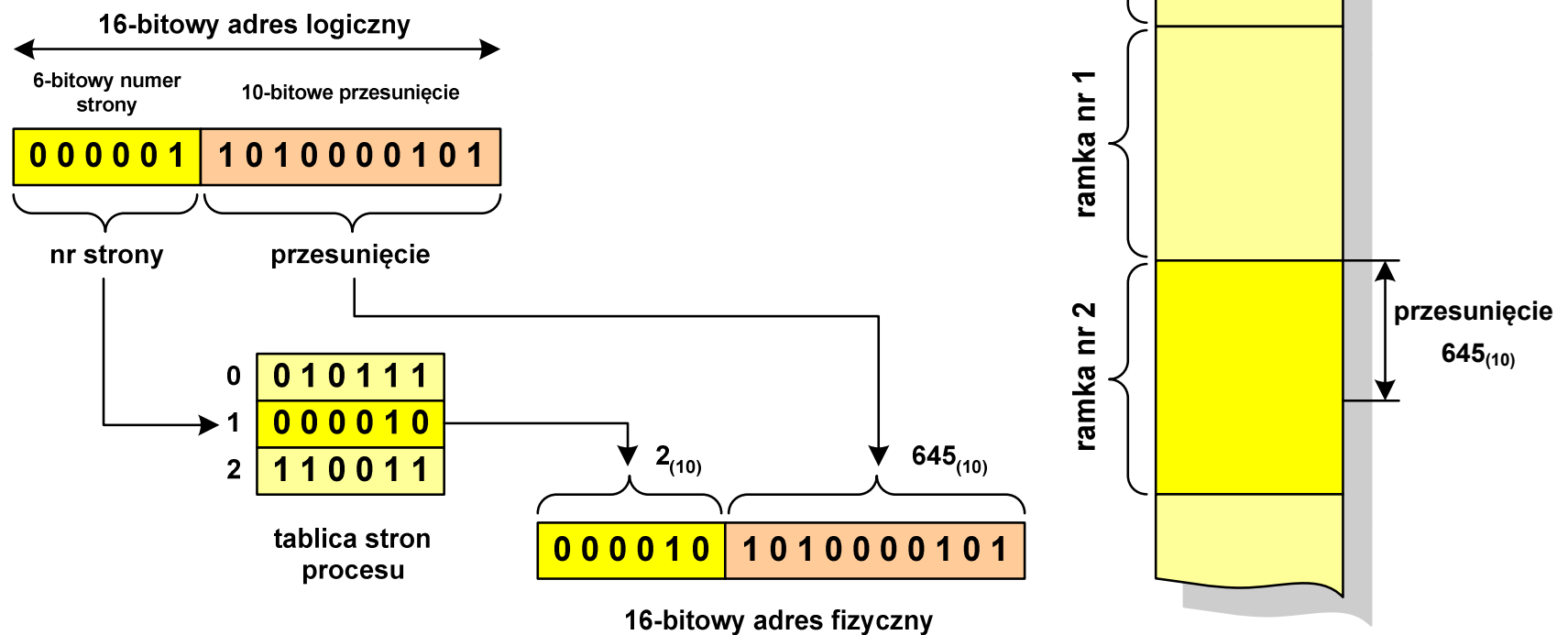
Przykład:

- 16-bitowy adres logiczny
- 6 bitów: nr strony (0-63), max. $2^6 = 64$ strony
- 10 bitów: przesunięcie w ramach strony (0-1023), rozmiar strony wynosi: $2^{10} = 1024$ bajty = 1 kB

Proste stronicowanie

- **zalety:** brak fragmentacji zewnętrznej, stronicowanie nie jest widoczne dla programisty
- **wady:** niewielki stopień fragmentacji wewnętrznej

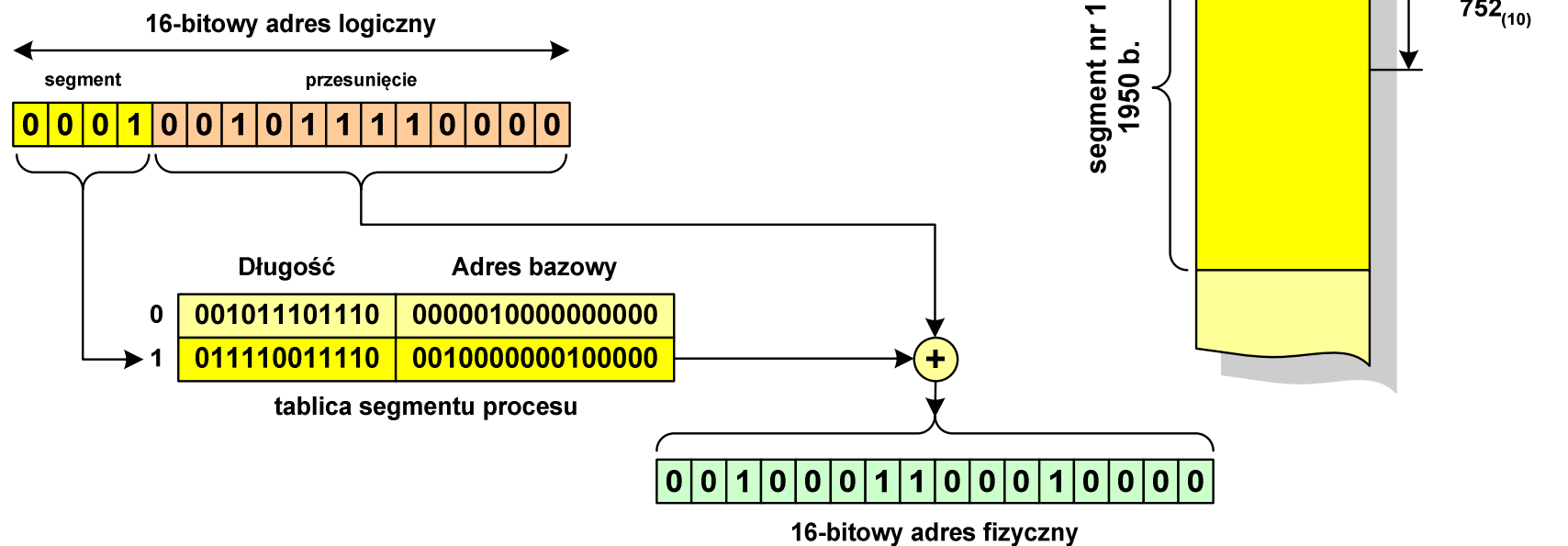
Prosta segmentacja

- polega na podzieleniu programu i skojarzonych z nim danych na odpowiednią liczbę **segmentów** o **różnej długości**
- ładowanie procesu do pamięci polega na wczytaniu wszystkich jego segmentów do partycji dynamicznych (nie muszą być ciągłe)
- segmentacja jest widoczna dla programisty i ma na celu wygodniejszą organizację programów i danych
- **adres logiczny** wykorzystujący segmentację składa się z dwóch części:
 - numeru segmentu
 - przesunięcia
- dla każdego procesu określana jest **tablica segmentu procesu** zawierająca:
 - długość danego segmentu
 - adres początkowy danego segmentu w pamięci operacyjnej

Prosta segmentacja

Przykład:

- 16-bitowy adres logiczny
- 4 bity: nr segmentu (0-15), max. $2^4 = 16$ segmentów
- 12 bitów: przesunięcie w ramach segmentu (0-4095), rozmiar segmentu wynosi: $2^{12} = 4096$ bajtów = 4 kB

Pamięć wirtualna

- **pamięć wirtualna** umożliwia przechowywanie stron/segmentów wykonywanego procesu w pamięci dodatkowej (na dysku twardym)

Co się dzieje, gdy procesor chce odczytać stronę z pamięci dodatkowej?

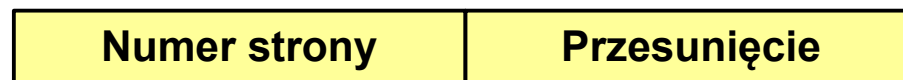
- generowanie przerwania sygnalizującego błąd w dostępie do pamięci
- zmiana stan procesu na zablokowany
- wstawienie do pamięci operacyjnej fragment procesu zawierający adres logiczny, który był przyczyną błędu
- zmiana stanu procesu na uruchomiony

Dzięki zastosowaniu pamięci wirtualnej:

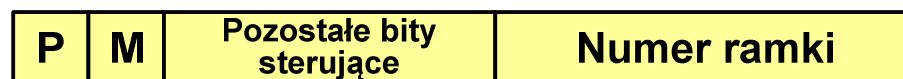
- w pamięci operacyjnej może być przechowywanych więcej procesów
- proces może być większy od całej pamięci operacyjnej

Stronicowanie pamięci wirtualnej

- przy zastosowaniu stronicowania, **adres wirtualny** (logiczny) ma postać:

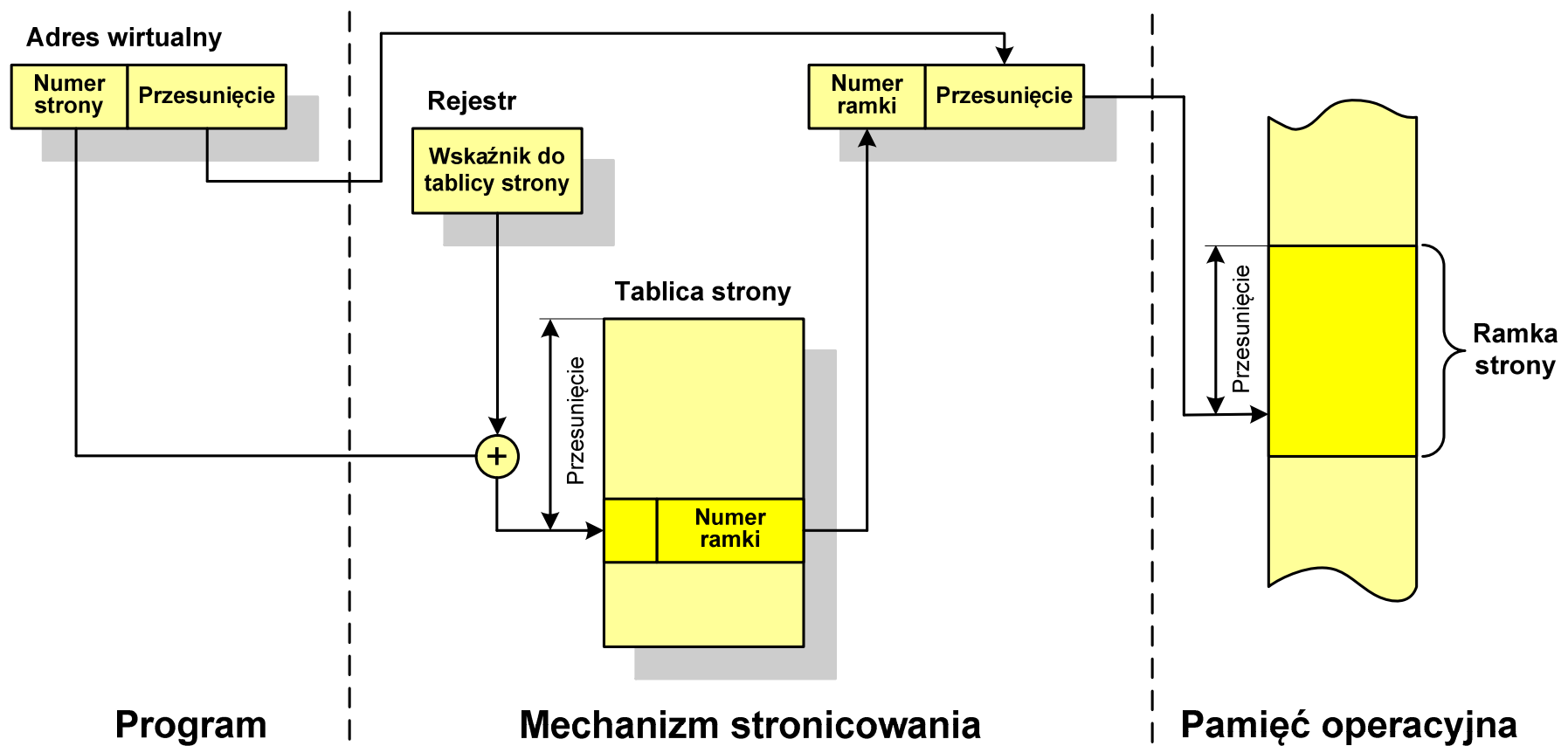
- mechanizm pamięci wirtualnej bazującej na stronicowaniu wymaga również tablicy stron

- **P** - bit określający, czy strona znajduje się w pamięci operacyjnej, jeśli tak, to zapis zawiera numer ramki tej strony
- **M** - bit określający, czy zawartość strony skojarzonej z tą tablicą została zmodyfikowana od ostatniego załadowania tej strony do pamięci - jeśli nie, to nie trzeba tej strony zapisywać, gdy ma być ona przeniesiona do pamięci pomocniczej

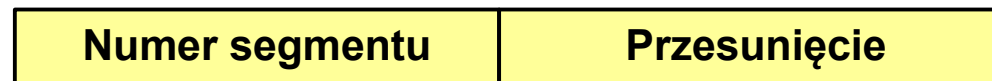
Stronicowanie pamięci wirtualnej

- odczytanie strony wymaga translacji adresu wirtualnego na fizyczny

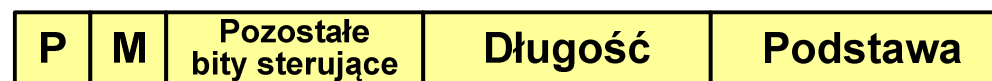

Segmentacja pamięci wirtualnej

- w przypadku segmentacji, **adres wirtualny** ma postać:

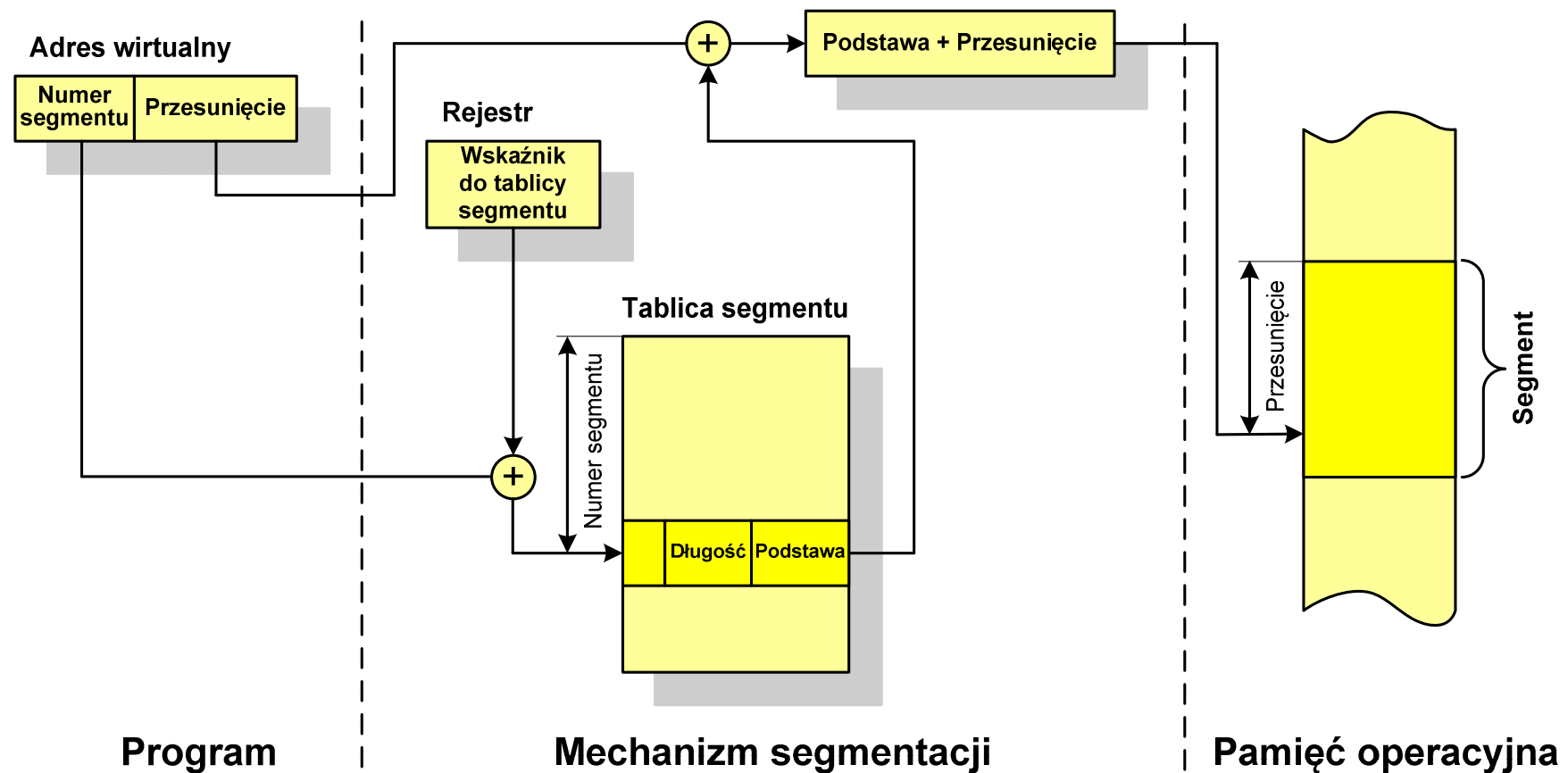
- mechanizm pamięci wirtualnej wykorzystujący segmentację wymaga **tablicy segmentu** zawierającej więcej pól

- **P** - bit określający, czy segment znajduje się w pamięci operacyjnej
- **M** - bit określający, czy zawartość segmentu skojarzonego z tablicą została zmodyfikowana od ostatniego załadowania tego segmentu do pamięci

Segmentacja pamięci wirtualnej

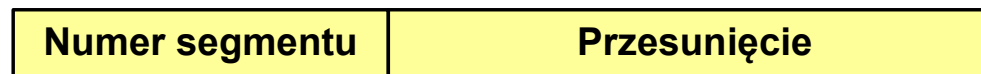
- mechanizm odczytania słowa z pamięci obejmuje translację adresu wirtualnego na fizyczny za pomocą tablicy segmentu

Stronicowanie i segmentacja pamięci wirtualnej

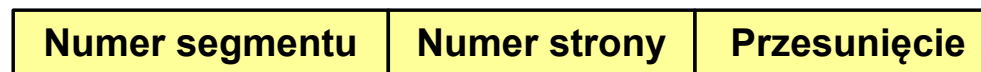
- przestrzeń adresowa użytkownika jest dzielona na dowolną liczbę **segmentów** według uznania programisty
- każdy segment jest dzielony na dowolną liczbę **stron** o stałym rozmiarze równym długości ramki pamięci operacyjnej
- z punktu widzenia programisty adres logiczny składa się z numeru segmentu oraz jego przesunięcia

Adres wirtualny

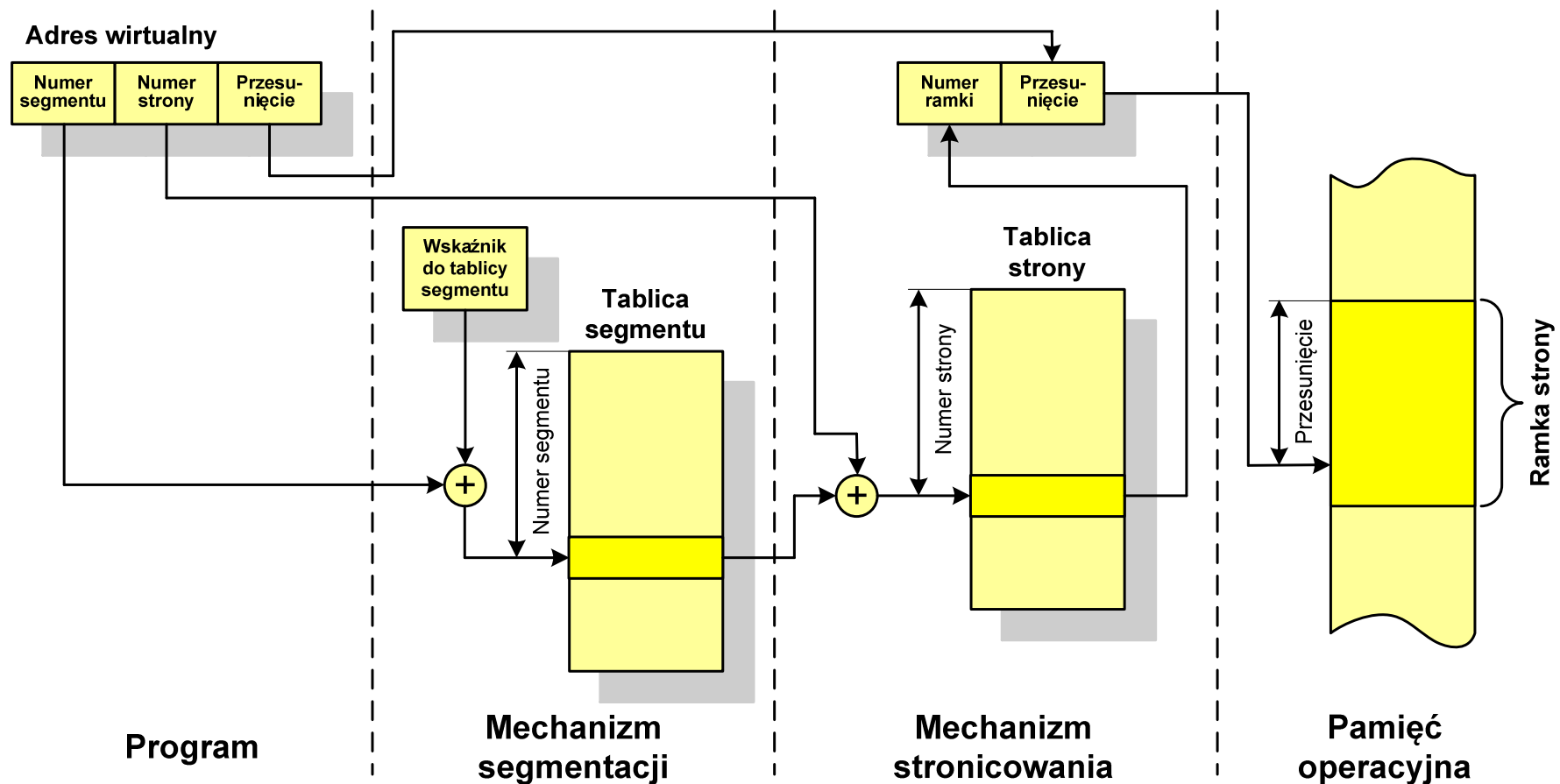
- z punktu widzenia systemu, przesunięcie segmentu jest postrzegane jako numer strony oraz przesunięcie strony dla strony wewnątrz określonego segmentu

Adres wirtualny

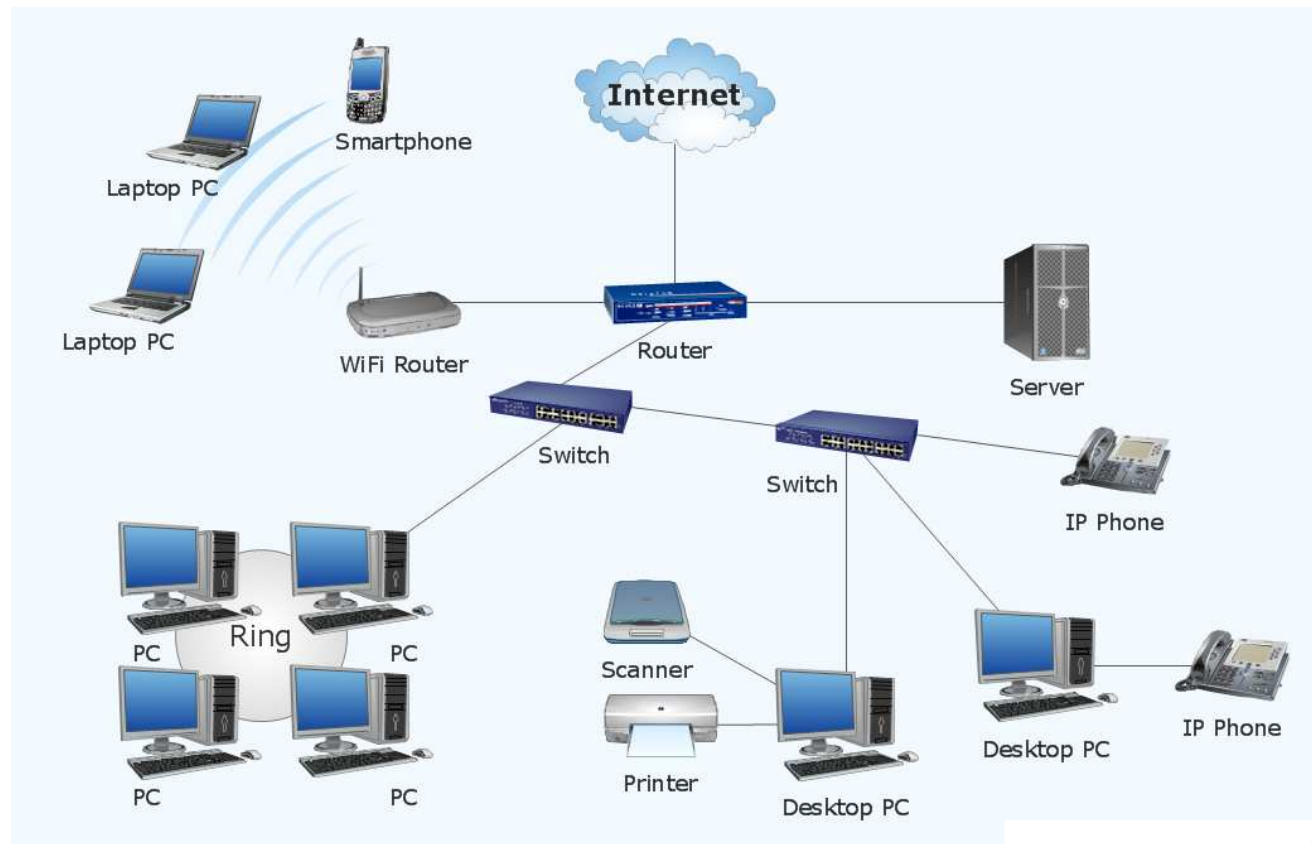
Stronicowanie i segmentacja pamięci wirtualnej

- tłumaczenie adresu wirtualnego na adres fizyczny:

Sieć komputerowa

- **Sieć komputerowa** - zbiór komputerów i innych urządzeń umożliwiających wzajemne przekazywanie informacji oraz udostępnianie zasobów

Podział sieci w zależności od ich rozmiaru

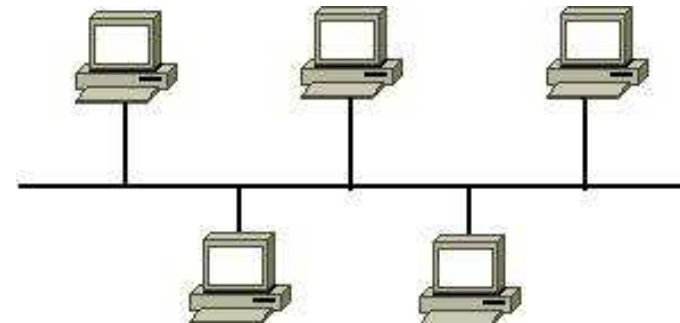
- **LAN (Local Area Network)** - sieć lokalna, łączy komputery znajdujące się na określonym, niewielkim obszarze (kilka budynków, przedsiębiorstwo), wykonana jest w jednej technologii (np. Ethernet)
- **MAN (Metropolitan Area Network)** - sieć miejska, obejmuje zasięgiem aglomerację lub miasto łącząc oddzielne sieci LAN (np. Biaman)
- **WAN (Wide Area Network)** - sieć rozległa, łączy ze sobą sieci MAN i LAN na obszarze wykraczającym poza jedno miasto (POL-34, Pionier)
- **Internet** - ogólnosiwiatowa sieć komputerowa łączące ze sobą wszystkie rodzaje sieci („sieć sieci”)
- **Intranet** - sieć podobna do Internetu, ale ograniczająca się do komputerów w firmie lub organizacji

Topologie sieci komputerowych

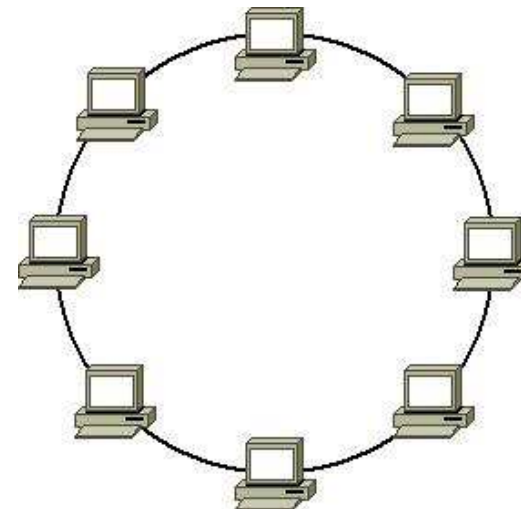
- **Topologia sieci** - określa strukturę sieci
 - zbiór zasad fizycznego łączenia elementów sieci (topologia fizyczna)
 - zbiór reguł komunikacji poprzez medium transmisyjne (topologia logiczna)
- **Topologia fizyczna** - opisuje sposoby fizycznego łączenia ze sobą komputerów (układ przewodów, media transmisyjne)
- **Topologia logiczna** - opisuje sposoby komunikowania się hostów za pomocą urządzeń topologii fizycznej; standardy komunikacji definiowane przez IEEE:
 - IEEE 802.3 - 10 Mb Ethernet
 - IEEE 802.3u - 100 Mb Ethernet
 - IEEE 802.3z - 1 Gb Ethernet
 - IEEE 802.5 - Token Ring
 - IEEE 802.11 - Wireless LAN
 - IEEE 802.14 - Cable Modem

Topologie sieci komputerowych

- **topologia magistrali (bus)** -
wszystkie komputery podłączone są
do jednego współdzielonego medium
transmisyjnego (najczęściej kabla
koncentrycznego)

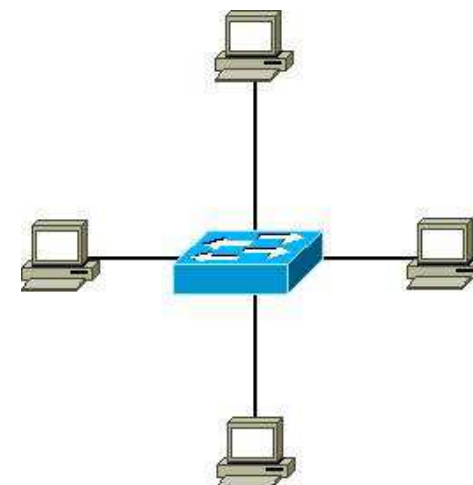
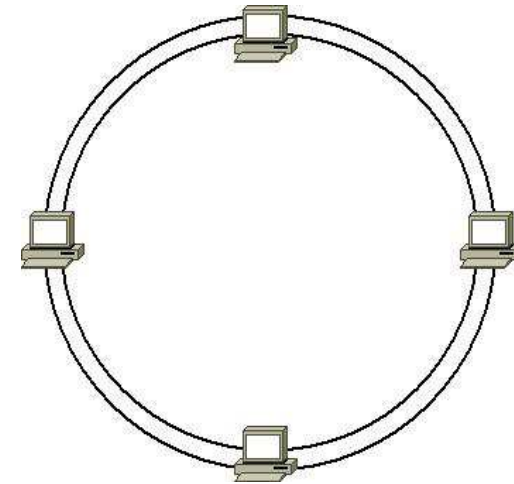

- **topologia pierścienia (ring)** -
komputery połączone są pomiędzy
sobą odcinkami kabla tworząc
zamknięty pierścień (sieci
światłowodowe, sieci LAN)

Topologie sieci komputerowych

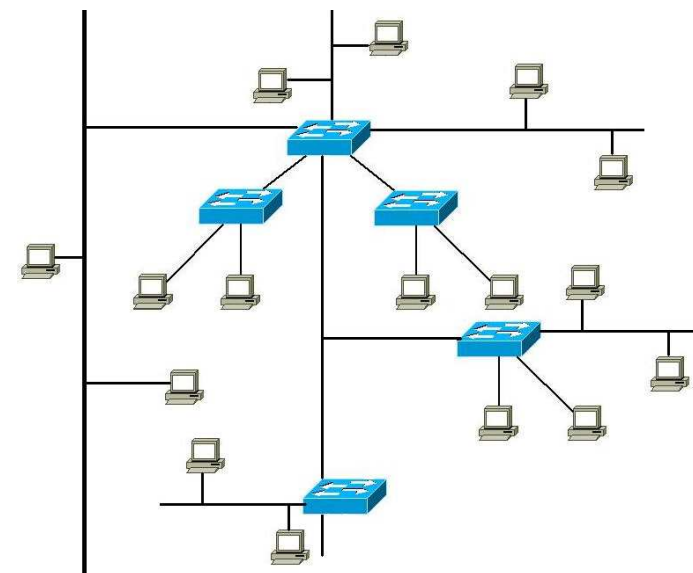
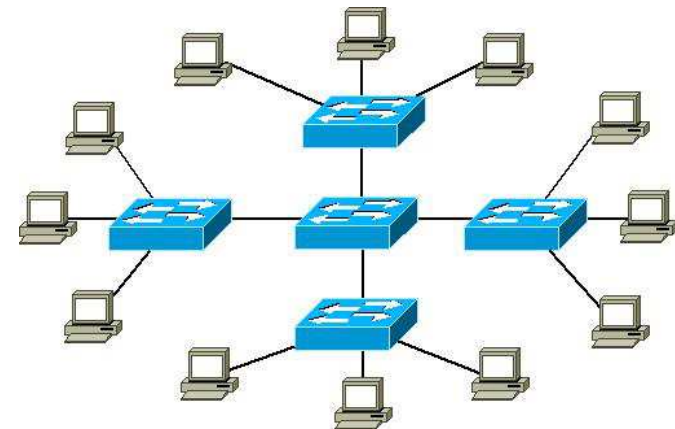
- **topologia podwójnego pierścienia (dual-ring)** - komputery połączone są pomiędzy sobą odcinkami kabla tworząc dwa zamknięte pierścienie (większa niezawodność, sieci: szkieletowe, MAN, Token Ring, FDDI)
- **topologia gwiazdy (star)** - komputery podłączone są do jednego punktu centralnego (koncentrator, przełącznik), obecnie jest to najczęściej stosowana topologia sieci LAN

Topologie sieci komputerowych

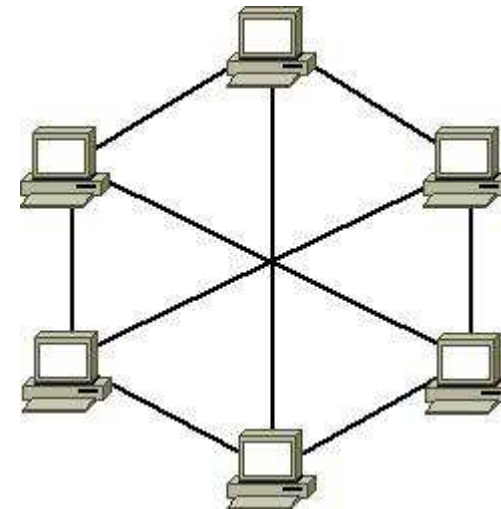
- **topologia rozszerzonej gwiazdy (extended star)** - posiada punkt centralny i punkty poboczne (stosowana w rozbudowanych sieciach lokalnych)

- **topologia hierarchiczna (drzewa)** - jest kombinacją topologii gwiazdy i magistrali

Topologie sieci komputerowych

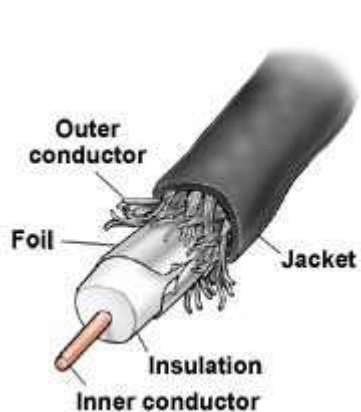
- **topologia siatki (mesh)** - każde urządzenie połączone jest z więcej niż jednym urządzeniem (sieci MAN i WAN, Internet)
 - **pełna siatka (full mesh)** - każdy węzeł sieci jest połączony fizycznie z każdym innym węzłem sieci
 - **częściowa siatka (partial mesh)** - węzły mają różną ilość połączeń sieciowych do innych węzłów

Media transmisyjne - przewód koncentryczny

- **Ethernet gruby (Thick Ethernet)**, 10Base-5
 - kabel RG-8 lub RG-11, impedancja falowa: 50Ω , grubość: 1/2"
 - max. odległość między stacjami: 500 m

- **Ethernet cienki (Thin Ethernet)**, 10Base-2
 - kabel RG-58, impedancja falowa: 50Ω , grubość: 1/4"
 - max. odległość między stacjami: 185 m

ganipc.blogspot.com

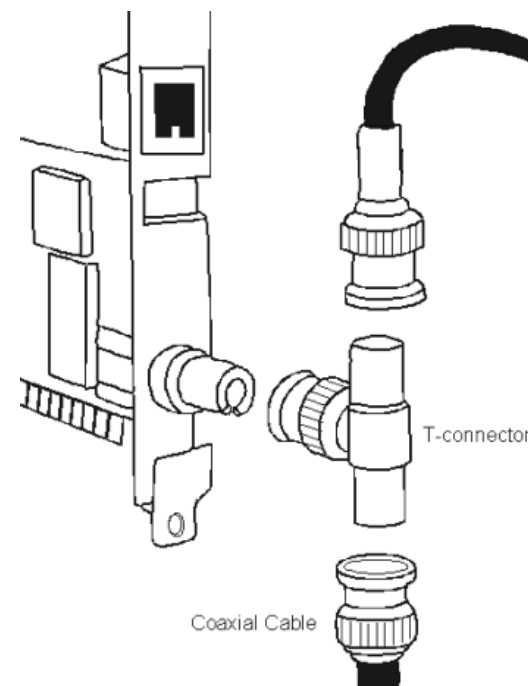
Złącze BNC

Trójnik (Łącznik T)

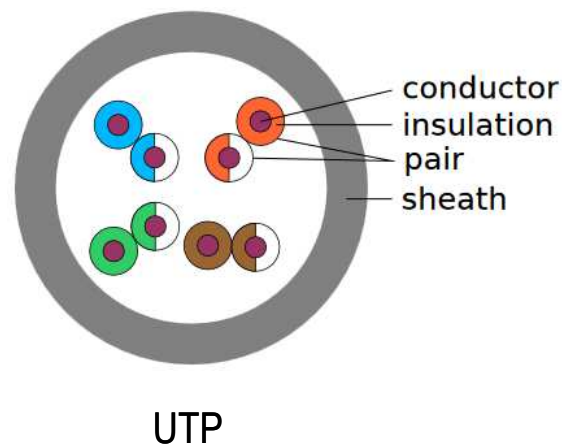
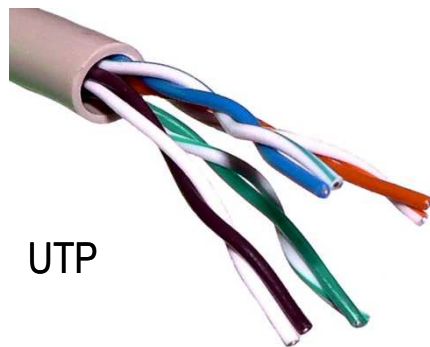
Terminator

www.globalsecurity.org

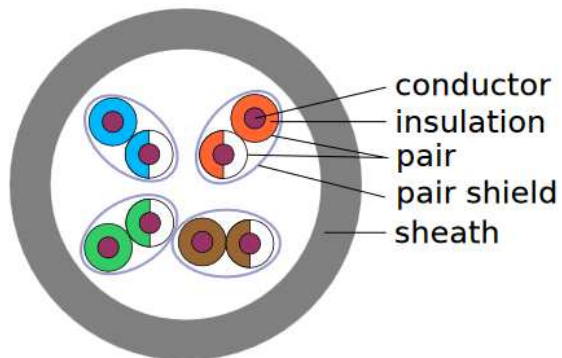
Media transmisyjne - skrętka UTP

- **UTP (Unshielded Twisted Pair)** - skrętka nieekranowana
 - zbudowana z ośmiu przewodów skręconych po dwa (cztery pary) umieszczonych we wspólnej izolacji
 - wyróżnia się różne kategorie kabli (CAT-1, CAT-2, ..., CAT-7), najczęściej stosowane są kable kategorii 5 i 6
 - maksymalna długość segmentu sieci: 100 m
 - stosowane typy końcówek: RJ-11, RJ-45

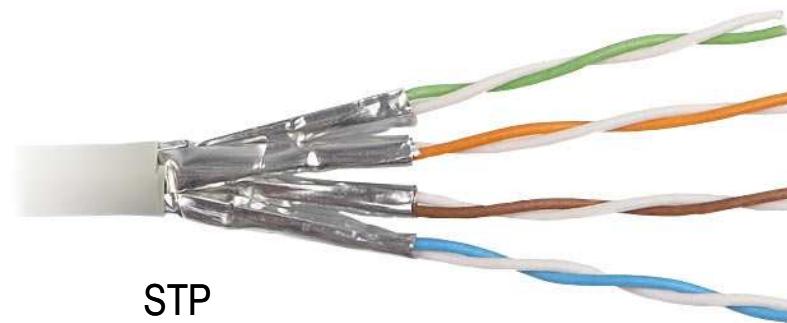

Media transmisyjne - skrętka STP

- **STP (Shielded Twisted Pair)** - skrętka ekranowana
 - ekranowany kabel skręcany zbudowany z czterech skręconych ze sobą par przewodów miedzianych otoczonych ekranującą siatką lub folią i umieszczonych w izolacyjnej osłonie
 - ekran chroni skrętkę przed wpływem zewnętrznego promieniowania elektromagnetycznego

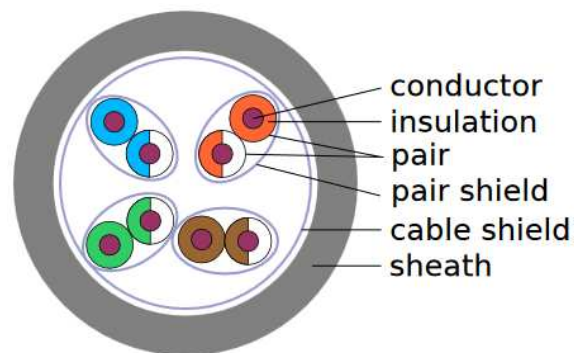
STP

STP

Media transmisyjne - skrętka

- **F-FTP** - każda para przewodów otoczona jest osobnym ekranem z folii, cały kabel jest również pokryty folią
- **S-FTP** - każda para przewodów otoczona jest osobnym ekranem z folii, cały kabel pokryty jest oplotem
- **S-STP** - każda para przewodów otoczona jest osobnym ekranem (oplotem), cały kabel pokryty jest oplotem

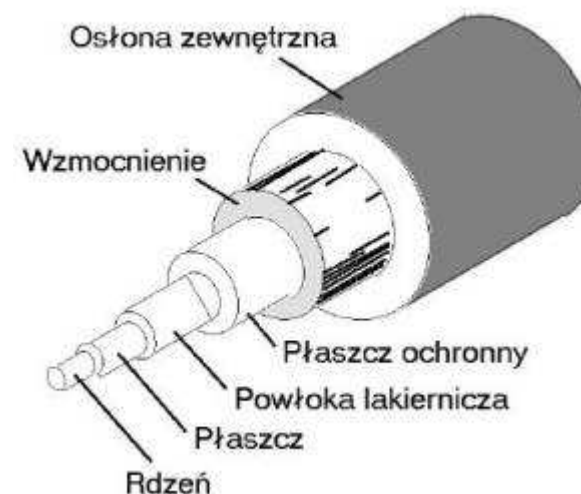
S-STP

S-STP

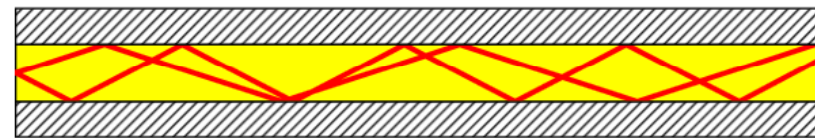
Media transmisyjne - światłowód

- **światłowód** (**fiber optic cable**) przesyła impulsy świetlne między nadajnikiem i odbiornikiem
- nadajnik przekształca sygnały elektryczne na świetlne, a odbiornik przekształca sygnały świetlne na elektryczne
- impulsy świetlne są przenoszone przez **włókno optyczne** składające się z dwóch rodzajów szkła o różnych współczynnikach załamania światła
- budowa światłowodu:
 - rdzeń (core), średnica: 9 μm lub 50 μm
 - płaszcz zewnętrzny (cladding), średnica: 125 μm
 - pokrycie zewnętrzne
- promień światła wędrując w rdzeniu pada na płaszcz pod pewnym kątem i następuje **zjawisko całkowitego odbicia wewnętrznego światła** - umożliwia to transmisję strumienia światła przez włókno

Media transmisyjne - światłowody wielomodowe

- w światłowodzie **wielomodowym** (**multi mode fiber**) promień światła może zostać wprowadzony pod różnymi kątami - modami
- fala świetlna o takiej samej długości może rozchodzić się wieloma drogami

- medium
- włókno szklane
- ▨ powłoka zewnętrzna

pl.wikipedia.org

- źródło światła: diody LED
- długość fali świetlnej (850 nm i 1300 nm)
- ze względu na dyspersję maksymalna długość kabla to 5 km

Media transmisyjne - światłowody jednomodowe

- w światłowodzie **jednomodowym** (**single mode fiber**) propaguje tylko jeden mod

- medium
- włókno szklane
- ▨ powłoka zewnętrzna

pl.wikipedia.org

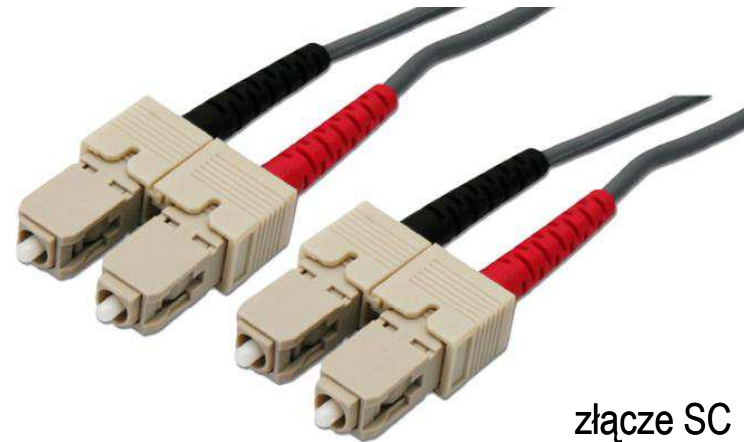
- źródło światła: dioda laserowa
- długość fali świetlnej (1300 nm i 1500 nm)
- długość kabla: do 100 km
- wyższy koszt od światłowodów wielomodowych

Media transmisyjne - światłowody

□ złącza światłowodowe

złącze ST

złącze SC

□ wybrane standardy transmisji

- 10Base-FL - 10 Mb/s, rzadko spotykany
- 100Base-FX - 100 Mb/s, do 2 km
- 1000Base-LX - 1 Gb/s, do 10 km, jednomodowy
- 10GBase-ZR - 10 Gb/s, do 80 km, jednomodowy

Koniec wykładu nr 8

Dziękuję za uwagę!
(następny wykład: 08.06.2018)